

Høringsnotat

Forslag til endringer i reglene om barnebidrag og bidrag etter fylte 18 år i barneloven med forskrifter

12. april 2016

Innhold

1. Innledning.....	4
2. Bakgrunn	5
3. Noen utgangspunkter	6
4. Statistikk og tall fra NAV	7
5. Oversikt over hovedlinjene i gjeldende rett	8
5.1 Offentlig fastsettelse og endring av barnebidrag.....	8
5.2 Bidrag etter fylte 18 år	10
6. Nordisk rett	10
6.1 Danmark	11
6.2 Sverige.....	12
6.3 Finland	13
6.4 Island.....	13
DEL 1. REGLENE OM BIDRAG ETTER FYLTE 18 ÅR	15
7. Barnets inntekt som faktor ved fastsettelsen av bidragets størrelse	15
7.1 Innledning.....	15
7.2 Gjeldende rett.....	15
7.3 Departementets vurdering og forslag	16
8. Et nytt generelt fradrag ved fastsettelse av bidrag etter fylte 18 år	19
8.1 Innledning.....	19
8.2 Departementets vurdering og forslag.....	19
9. Utvidet hjemmel til å innhente informasjon om skolegang fra utdanningsinstitusjoner	20
9.1 Innledning.....	20
9.2 Departementets vurdering og forslag.....	20
10. Utdanningsstøtte fra Lånekassen – elever i videregående skole	21
10.1 Innledning.....	21
10.2 Gjeldende rett.....	21
10.3 Departementets vurdering og forslag.....	22
DEL 2. FORSLAG TIL ENKELTE ANDRE ENDRINGER I BIDRAGSREGLENE GENERELT	23
11. Underholdskostnaden – sjablonen for boutgifter	23
11.1 Innledning.....	23
11.2 Gjeldende rett.....	23
11.3 Departementets vurdering og forslag.....	23
12. Barnetillegg i trygd mv. ved utvidet samvær og delt bosted	25

12.1	Gjeldende rett.....	25
12.2	Departementets vurdering og forslag.....	26
13.	Tilpasning av bidragsreglene til endringer i skattereglene.....	28
13.1	Innledning.....	28
13.2	Gjeldende rett.....	28
13.3	Departementets vurdering og forslag.....	29
14.	Utvidet motregningsadgang i barneloven § 78.....	30
14.1	Innledning.....	30
14.2	Gjeldende rett.....	31
14.3	Departementets vurdering og forslag.....	31
Del 3. GEBYR OG AUTOMATISK JUSTERING AV BARNEBIDRAG DER EN AV PARTENE BOR I UTLANDET.....		33
15.	Fastsettelse av gebyr i internasjonale saker.....	33
15.1	Innledning.....	33
15.2	Gjeldende rett.....	33
15.3	Departementets vurdering og forslag.....	34
16.	Automatisk justering av barnebidrag når en av partene er bosatt i utlandet.....	36
16.1	Innledning.....	36
16.2	Gjeldende rett.....	36
16.3	Departementets vurdering og forslag.....	37
17.	Økonomiske og administrative konsekvenser av forslagene.....	39
18.	Utkast til endringer i barneloven.....	40
19.	Utkast til endringer i forskrift om fastsetjing og endring av fostringstilskot.....	42
20.	Utkast til endringer i forskrift om gebyr for offentlig fastsettelse av barnebidrag.....	46

1. INNLEDNING

Barne- og likestillingsdepartementet sender med dette på høring forslag til endringer i reglene om barnebidrag og bidrag etter fylte 18 år i barneloven med forskrifter.

I høringsnotatet er det spesielt fokus på bidrag til ungdom over 18 år. Bakgrunnen er en vurdering av at regelverket for offentlig fastsettelse av bidrag etter fylte 18 år ikke virker etter intensjonen, og at ordningen kan gi urimelige utslag. Det er et mål at forslagene til endringer i høringsnotatet skal bidra til at ordningen med bidrag etter fylte 18 år oppfattes å være i tråd med lovens intensjon, og utformet slik at bidragets størrelse er i overensstemmelse med det som er rimelig å forvente for denne gruppen. Hovedfokuset har vært å sikre mer treffsikre bidrag etter fylte 18 år.

Bidrag kan fastsettes for ungdom over 18 år som er under videregående opplæring, noe som omfatter det store flertallet av ungdom i dag. Det er et viktig prinsipp at foreldre har plikt til å forsørge barna sine under vanlig skolegang. Det er den unge selv som blir mottaker av bidraget ved fylte 18 år, og ikke lenger den forelderen som den unge bor sammen med. Ungdommen kan selv framsette krav overfor Arbeids- og velferdsetaten (NAV) om offentlig fastsettelse av bidrag etter fylte 18 år fra den ene eller begge foreldrene.

Et fastsatt bidrag etter fylte 18 år kan ofte bli høyere enn for ungdom mellom 15 og 18 år fordi barnetrygden som kommer til fratrukk i underholdskostnaden, faller bort ved fylte 18 år. Økningen i størrelsen på bidraget etter fylte 18 år kan framstå som urimelig og bidra til mer anstrengt økonomi for noen bidragspliktige. Det er i mange tilfeller heller ikke samvær mellom ungdommen og den bidragspliktige av et slikt omfang at det gir fradrag for utgifter til samvær i bidraget. I tillegg er det en del av ungdom over 18 år som har jobb ved siden av skolen og egen inntekt, uten at det i dag gir særlig utslag ved bidragsfastsettelsen. Det er videre anført som en svakhet at det ikke alltid fanges opp om ungdommen har sluttet på skolen, slik at bidraget fortsetter å løpe selv om vilkårene for det ikke lenger er til stede. Disse forhold kan samlet eller hver for seg bidra til konflikter om bidragsforholdet i noen familier.

I høringsnotatet foreslås også enkelte andre endringer i bidragsreglene. De samlede forslagene høringsinstansene bes vurdere er:

- Forslag om at skoleelevens egen inntekt skal gis større betydning for bidragets størrelse. Dette vil bidra til at bidraget blir lavere.
- Departementet ber om høringsinstansene syn på om det bør innføres et generelt fradrag i alle saker ved offentlig fastsettelse av bidrag etter fylte 18 år på 10 prosent for å kompensere for at størrelsen på bidrag etter fylte 18 år øker.
- Forslag om at det bør innføres en lovhjemmel som gir NAV adgang til å innhente informasjon fra utdanningsinstitusjoner. Dette vil effektivisere saksbehandlingen og motvirke misbruk av ordningen.

- Forslag om at det bør innføres en ny sjablong for boutgiftene som tar hensyn til stordriftsfordeler ved å ha flere barn i husstanden. Forslaget gir lavere bidrag for bidragspliktige med flere barn.
- Forslag om at regelen om at bidraget ikke skal settes lavere enn utbetalt barnetillegg, ikke lenger skal gis anvendelse ved delt bosted. Forslaget hindrer urimelige utslag for bidragspliktige med delt bosted.
- Forslag om at bidragsevnevurderingen skal tilpasses den nye trinnskatten trinn 3 og 4, som erstatter den tidligere toppskatten.
- Forslag om at motregningsadgangen bør utvides til også å omfatte motregning etter klage og tilfeller der et tidligere avtalt bidrag blir endret og satt ned etter søknad fra en av partene. Dette vil gi en bidragspliktig som har betalt mer av barnets underhold enn det han/hun var pliktig til, en enkel og effektiv måte å få dekket sitt utestående krav på.
- Forslag om at det bør innføres en adgang til å fastsette gebyr i enkelte utenlandssaker. Dette vil bety større likebehandling av bidragssakene uavhengig av om det er nasjonale eller internasjonale saker, samtidig som foreldrenes felles ansvar for private avtaler også tydeliggjøres for utenlandssakene.
- Forslag om at det bør gjøres unntak fra automatisk justering av barnebidrag i utenlandssaker.

2. BAKGRUNN

Departementet har med utgangspunkt i regjeringsplattformens punkt om å ”Gjennomgå bidrags- og støtteordninger knyttet til omsorg for barn for å utvikle et enklere og mer rettferdig regelverk”, vurdert behov for endringer i bidragsregelverket. Når det gjelder gjennomgangen av offentlige støtteordninger for øvrig, har regjeringen satt ned et utvalg som skal gjennomgå det offentlige tjenestetilbudet og overføringsordningene til barnefamiliene. Utvalget skal særlig vurdere om det bør gjøres endringer i barnetrygden og skal også vurdere om enkelte overføringer helt eller delvis bør erstattes av tjenestetilbud eller aktivitetsbaserte ytelser. Utvalget skal levere sin utredning våren 2017.

Storingsrepresentantene Arve Kambe, Linda C. Hofstad Helleland og Torbjørn Røe Isaksen fremmet i *Dokument 8: 125 S (2010-2011)* forslag om endring av reglene i barneloven om foreldres plikt til å betale bidrag etter fylte 18 år for barn som flytter ut av foreldrehjemmet.

I budsjettproposisjonen for 2014, *Prop. 1 S (2013-2014)*¹, side 85 flg., foretok departementet med utgangspunkt i *Dokument 8:125 S (2010-2011)*, jf. *Innst 357 S (2010-2011)*², en gjennomgang av reglene for fastsettelse av bidrag etter fylte 18 år. Gjennomgangen konkluderer med at ordningen med bidrag etter fylte 18 år bør beholdes. Utgifter til dekning av levekostnader under videregående opplæring er et forsørgeransvar, og det er et viktig prinsipp at foreldre har plikt til å forsørge barna

¹ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop-1-s-20132014/id739160/>

² <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Saker/Sak/?p=50031>

sine under vanlig skolegang. Dette gjelder uavhengig av om ungdommen bor i foreldrehjemmet eller ikke.

I representantforslaget ble det også reist spørsmål om utdanningsstøtte fra Lånekassen burde få betydning ved fastsettelse av bidrag etter fylte 18 år. Dette spørsmålet ble ikke undergitt en egen behandling i budsjettproposisjonen fordi regjeringen på det tidspunktet hadde igangsatt en gjennomgang av det behovsprøvde grunnstipendet. Gjennomgangen er sluttført, og endringer i utdanningsstøtteordningene gjelder fra skoleåret 2015-16.

Departementet har med utgangspunkt i *Dokument 8:125 S (2010-2011)* og gjennomgangen av utdanningsstøtteordningene, foretatt en vurdering av bidragsreglene opp mot utdanningsstøtteordningene til videregående opplæring. Denne vurderingen omfatter all ungdom med rett til utdanningsstøtte fra Lånekassen, dvs. både ungdom under og over 18 år. Departementet har i tillegg vurdert endringer og forbedringer knyttet konkret til ordningen med bidrag etter fylte 18 år.

3. NOEN UTGANGSPUNKTER

I bidragsreglene står barnets forhold til foreldrene og foreldrenes forhold til barna sentralt. Hvordan barneloven regulerer spørsmål knyttet til foreldreansvar, bosted og samvær, er selve utgangspunktet for reglene. Dette innebærer at det, direkte og indirekte, er et samspill mellom bidragsreglene og andre bestemmelser i barneloven.

Der det offentlige bidrar til barnets forsørgelse gjennom ulike offentlige støtteordninger, er det tatt hensyn til dette i bidragsreglene. Beregningene som er lagt til grunn i bidragsregelverket om hva barn i ulike aldersklasser koster, samt hvordan partenes økonomiske forhold vurderes, bygger i stor grad på hvordan spørsmålene er løst i annet regelverk. Skatteregler, folketrygdloven, opplæringsloven med flere har alle en viss relevans i forhold til bidrag. Underholdskostnaden bygger stort sett på beregninger foretatt med utgangspunkt i ulike statistikker og forbruksberegninger som stadig oppdateres.

Bidragsreglenes samspill med annet regelverk er et gode ved at det fortløpende blir justert og oppdatert ved endringer av betydning, men det gjør også at reglene til en viss grad er sårbare ved at endringer på andre felt og med helt andre formål kan føre til behov for tilpasninger i reglene. Tilsvarende kan endringer i annet regelverk som regulerer folks privatøkonomi, rokke ved den balansen som er målet med bidragsreglene. Denne effekten vil være til stede all den tid bidragsregelverket skal gjenspeile og understreke det økonomiske likeverdet i foreldrerollen, samt foreldrenes felles ansvar for barnet selv om foreldrene ikke bor sammen.

Bidragsreglene kjennetegnes ved at de er resultat av en hel rekke avveininger og vurderinger som gjensidig henger sammen og utfyller hverandre. Det er symmetri og balanse i regelverket, som samlet sett skal bidra til så gode løsninger som mulig når

barn og foreldre ikke inngår i samme husholdning. Denne symmetrien er viktig fordi en eventuell ubalanse kan føre til forskyvning og gi en urimelig forskjellsbehandling av bidragspartene. Kryssende og av og til motstridende hensyn kan gjøre seg gjeldende i en bidragssak. Hensynet til bidragsmottakernes og de bidragspliktiges interesser som parter skal tas vare på, men det er hensynet til forsørgelsen av bidragsberettigede barn som står i fokus. Ved kryssende hensyn vil barnets beste alltid være avgjørende.

Utmålingen av barnebidraget bygger på den forutsetningen at det er bostedsforelderen som har ansvaret for de daglige utgiftene til barnet, mens samværsforelderen betaler sin andel av disse utgiftene i form av barnebidrag og utgifter til den daglige forsørgelsen under samvær. Bidragsregelverket er samlet sett utformet ut fra en avveining av hva som er praktisk og samtidig rettferdig i de fleste tilfeller ved offentlig fastsettelse av barnebidrag. Det foretas ikke individuelle beregninger, og gjennomsnittsbetraktninger ligger til grunn. Dette har sammenheng med at et offentlig regelverk skal gjelde for de fleste, både de med god og ikke fullt så god økonomi, samtidig som det skal være administrativt håndterbart. Foreldre som ønsker at det i større grad skal tas hensyn til individuelle forhold, er henvist til å inngå privat avtale om barnebidrag.

Ved offentlig fastsettelse av barnebidrag tas det utgangspunkt i hva barnets underhold koster (underholdskostnaden). Underholdskostnaden skal fordeles mellom foreldrene etter inntektene deres og innebærer at den av foreldrene som har best økonomisk evne, skal dekke den største andelen av kostnadene til barnet. Ved fastsettelsen skal det videre tas hensyn til den bidragspliktiges bidragsevne og samværet den bidragspliktige har med barnet. Selv om dette i utgangspunktet høres enkelt ut, er regelverket komplekst, til tider detaljert, og kan derfor være krevende både å forstå og formidle. Ved utformingen av forslagene til endringer som presenteres i høringsnotatet, har det derfor vært et mål å ikke gjøre et komplisert regelverk mer komplisert, og hensynet til enkle og administrative håndterbare løsninger har vært viktig.

4. STATISTIKK OG TALL FRA NAV³

Det har over flere år vært en reduksjon i antallet familier som ber om offentlig fastsettelse av barnebidrag, og om lag 55 prosent av alle delte familier avtaler nå barnebidraget privat.

I 2015 var det 104 163 barn med barnebidrag totalt i det offentlige systemet. Bare knapt 1 950 av disse var over 18 år, til tross for at vi vet at en tredjedel av ungdommene i denne aldersgruppen har en forelder de ikke bor sammen med. Dette tyder på at det store flertallet ordner bidrag etter fylte 18 år privat seg imellom, uten større konflikter.

Gjennomsnittsongdommen avslutter videregående opplæring 19 år gammel, slik at det ofte er snakk om ett år, høyst to, med bidrag etter fylte 18 år fra foreldrene. Ser en på

³ Tall fra NAV per desember 2015

sakene i det offentlige systemet som gjelder ungdom over 18 år, gjelder 77,1 prosent av sakene 18-åringene, 14,7 prosent 19-åringene og 2,7 prosent 20-åringene. Bare 9 ungdommer på 21 år og eldre er registrert som mottakere i NAV.

I sakene med offentlig fastsatt bidrag etter fylte 18 år, er det lite samvær mellom ungdommen og den bidragspliktige. I 90,2 prosent av sakene er det ikke samvær, i 4,5 prosent av sakene er det samværsklasse 1 (2-3 netter eller 2 eller flere dager per måned) og i 4,4 prosent av sakene er det samværsklasse 2 (4-8 netter per måned).

Gjennomsnittsbidraget per måned for alle barnebidrag med unntak av bidrag etter fylte 18 år, er på 1 728 kroner. I aldersklassen 15-18 år er gjennomsnittsbidraget 2 237 kroner per måned, mens gjennomsnittlig bidrag etter fylte 18 år er 3 587 kroner per måned.

Tall fra NAV viser at det er færre klager på bidrag til barn over 18 år enn på bidrag til yngre barn. For yngre barn er klageprosenten 66 prosent, mens klageprosenten for bidrag etter fylte 18 år er 25 prosent.

5. OVERSIKT OVER HOVEDLINJENE I GJELDENE RETT

5.1 Offentlig fastsettelse og endring av barnebidrag

Det følger av lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barneloven)⁴ § 66 at begge foreldrene har plikt til å bære utgiftene til barnets forsørgelse og utdanning etter deres økonomiske evne, når barnet selv ikke har midler til det. Dersom den ene eller begge foreldrene ikke bor sammen med barnet, oppfylles forsørgingsplikten ved at faste pengetilskudd (barnebidrag) betales til barnet, jf. barneloven § 67.

Barnebidrag er i utgangspunktet et privatrettslig anliggende, og foreldre kan avtale og betale barnebidraget seg imellom uten innblanding fra det offentlige. Dersom foreldrene ikke blir enige, kan de be det offentlige ved NAV fastsette barnebidraget.

Foreldrenes forsørgingsplikt etter barneloven § 66 og § 67 varer som hovedregel ut den måneden barnet fyller 18 år med mindre annet er avtalt eller fastsatt, jf. barneloven § 68. Det er fastslått i barneloven at ingen kan gi avkall på den retten barnet har til forsørgelse.

Det følger av barneloven § 71 første ledd at det ved offentlig fastsettelse av barnebidrag skal tas utgangspunkt i hva underholdet til barnet koster. Underholdskostnaden skal fordeles mellom foreldrene etter inntektene deres, og innebærer at den av foreldrene som har høyest inntekt skal dekke den største andelen av kostnadene til barnet. Dersom barnet har en inntekt over 30 ganger forskottsbeløpet, dvs. 44 700 kroner (per 1. juli 2015), skal også barnets merinntekt regnes inn i den proporsjonale fordelingen av underholdskostnaden. Ved fastsettelsen av barnebidraget skal det tas hensyn til den bidragspliktiges bidragsevne og samværet den bidragspliktige har med barnet.

⁴ <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-04-08-7>

Det er gitt utfyllende regler om fastsettelse og endring av barnebidrag i forskrift 15. januar 2003 nr. 123 om fastsetjing og endring av fostringstilskot (fastsettelsesforskriften)⁵. Det følger av fastsettelsesforskriften § 3 at det ved offentlig fastsettelse av barnebidrag skal tas utgangspunkt i hva barnets forsørgelse koster, og at faste underholdskostnader (sjablonger) skal benyttes. I underholdskostnaden inngår utgifter som er forbundet med forsørging av barn, og den omfatter forbruksutgifter, boutgifter og eventuelle utgifter til barnetilsyn. Sjablongen for *forbruksutgiftene* varierer etter alderen på barnet, og det er foretatt en inndeling i fire aldersgrupper: 0-5 år, 6-10 år, 11-14 år og 15 år og mer. Sjablongen for *boutgiftene* er felles for alle barn uavhengig av alder. *Tilsynsutgiftene* omfatter utgifter til offentlig eller privat barnehage, familiebarnehage, dagmamma eller skolefritidsordning. Når bidragsmottakeren mottar stønad til barnetilsyn etter lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven) § 15-11, benyttes sjablonger.

Etter at underholdskostnaden er forholdsmessig fordelt mellom foreldrene etter inntekten deres, jf. fastsettelsesforskriften § 2, skal det tas hensyn til den bidragspliktiges bidragsevne, jf. fastsettelsesforskriften § 6. Bidragsevnevurderingen foretas etter at det avgjørt hvilken andel av underholdskostnaden den bidragspliktige skal betale. Dersom bidragsevnen er stor nok, blir det månedlig beregnede bidragsbeløpet stående. Dersom bidragsevnen er mindre enn det beregnede bidragsbeløpet, settes bidraget lik det beløpet som tilsvarer bidragsevnen.

Ved bidragsfastsettelsen tas det hensyn til samvær mellom barnet og den bidragspliktige, og det gis fradrag i bidraget etter omfanget av samværet, jf. fastsettelsesforskriften § 9. Samværsfradraget utgjør et fast beløp for fire alternative samværsklasser, med ulik sats for de fire ulike aldersgruppene 0-5 år, 6-10 år, 11-14 år og 15 år og mer.

Det følger av fastsettelsesforskriften § 12 første ledd at det løpende bidraget bare skal endres dersom den nye utregningen fører til en endring på mer enn 12 prosent. Vurderingen av om kravet til 12 prosent endring er oppfylt gjøres etter at det er gjort fradrag for samvær. 12-prosentregelen skal vurderes opp mot bidraget til hvert barn. Formålet med 12-prosentregelen er å sikre bidragene mot at det stadig foretas mindre endringer og øke forutsigbarheten for partene. Om bidraget kan endres, vil ha sammenheng med endringer i underholdskostnaden, i forholdet mellom partenes inntekter, bidragsevnen til den bidragspliktige, omfanget av samvær mv. Det regnes ikke som en endringssak når en privat bidragsavtale blir bragt inn for NAV fordi partene heller ønsker en offentlig fastsettelse, men 12-prosentregelen gjelder like fullt, jf. barneloven § 70 andre ledd andre punktum.

⁵ <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2003-01-15-123>

5.2 Bidrag etter fylte 18 år

Partene kan avtale at bidrag også skal betales etter at barnet fyller 18 år, og i visse tilfeller kan det offentlige fastsette bidrag etter fylte 18 år, jf. barneloven § 68.

Når ungdommen fyller 18 år, er det ungdommen selv som er part i bidragssaken, jf. barneloven § 70 fjerde ledd. Det innebærer at ungdommen selv kan gjøre avtale om bidrag med den ene eller begge av foreldrene, eller be om offentlig fastsettelse av bidrag etter fylte 18 år fra en eller begge foreldrene.

Dersom ungdommen fortsetter med vanlig skolegang etter at han/hun har fylt 18 år, kan det fastsettes bidrag på samme vilkår som for yngre barn, jf. barneloven § 68 andre ledd. Som vanlig skolegang regnes opptil fire års skolegang i videregående opplæring, og læretiden likestilles fullt ut med skolegang i den videregående skolen.

Bestemmelsen henger sammen med retten til videregående opplæring etter lov 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den videregående opplæringa (opplæringslova)⁶ § 3-1. Ungdom som har fullført grunnskolen eller tilsvarende, har rett til tre års heltids videregående opplæring. Ungdomsretten må brukes innen utgangen av det året eleven eller lærlingen fyller 24 år.

Foreldrene kan også pålegges å yte bidrag til annen mer omfattende videreutdanning, jf. barneloven § 68 tredje ledd. Dette er en snever unntaksbestemmelse, og det skal betydelig mer til for å kunne pålegge bidrag i disse tilfellene enn ved vanlig skolegang. I praksis vil det normale være at bidrag ikke blir pålagt når ungdommen tar utdanning utover videregående skole, for eksempel utdanning ved universitetet eller høyskole.

Både når det gjelder bidrag til vanlig skolegang og bidrag til annen videreutdanning, skal bidraget tidsbegrenses. Dette vil vanligvis være til og med den måneden ungdommen har fullført skolegangen.

Fastsettelse av bidrag etter fylte 18 år følger prinsippene i kostnadsmodellen. Det følger av fastsettelsesforskriften § 3 sjette ledd at underholdskostnaden for barn mellom 15 og 18 år skal legges til grunn ved fastsettelse av bidrag til barn etter fylte 18 år, men slik at det ikke skal gis fradrag for barnetrygd som opphører ved fylte 18 år. Barnet anses økonomisk selvforsørget ved en inntekt på 100 ganger forhøyet bidragsforskott (per 1. juli 2015 149 000 kroner), jf. fastsettelsesforskriften § 5, og bidrag etter fylte 18 år fastsettes i så tilfelle ikke.

6. NORDISK RETT

Foreldres plikt til å forsørge barna sine gjelder til barnets fylte 18 år i hele Norden, dvs. barnets oppnådde myndighetsalder og opphør av foreldreansvaret. Mulighetene for å forlenge foreldrenes forsørgelsesplikt etter fylte 18 år varierer mellom de nordiske landene.

⁶ <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61>

6.1 Danmark

Etter dansk rett kan det offentlige fastsette barnebidrag til barn under 18 år dersom en forelder ikke oppfyller forsørgelsesplikten sin. Etter gjeldende praksis skal det ved fastsettelsen av barnebidrag foretas en vurdering av hvor mye barnet oppholder seg hos foreldrene og hvor fast ordningen er. Hvis barnet oppholder seg noenlunde like mye hos hver av foreldrene, vil utgangspunktet være at begge foreldrene oppfyller forsørgelsesplikten overfor barnet. Det inngår også som en del av vurderingen om foreldrene deltar i den daglige forsørgelsen av barnet. Hvem betaler for eksempel de større faste utgifter som barnehage, skolegang, fritidsaktiviteter og lignende, og hvem kjøper tøy, betaler mobiltelefon, gir lommepenger etc. Utgifter til reiser og større ting som har karakter av gaver har mindre betydning, men kan inngå i den samlede vurderingen.

Det er som utgangspunkt ikke tale om at utgiftene til hver av foreldrene skal sammenholdes, men at det skal vurderes om en forelder oppfyller sin plikt til å forsørge barnet ut i fra barnets konkrete behov. Er det tilfelle, kan det ikke fastsettes bidrag. Dette gjelder selv om det er stor forskjell i foreldrenes faktiske utgifter til forsørgelsen av barnet. Det inngår også i vurderingen om en av foreldrene mottar *børnetilskud og barn- og ungeydelse* til barnet. Foreldrenes øvrige økonomiske forhold legges det normalt ikke avgjørende vekt på. Spørsmål om samvær kan ha mindre betydning, for eksempel hvis barnet har flyttet hjemmefra og har etablert egen bolig.

Prinsippene ovenfor gjelder også for utdanningsbidrag til ungdom etter fylte 18 år. I den danske lov om børns forsørgelse § 14 stk. 2 framgår det at foreldrenes forsørgelsesplikt opphører ved barnets fylte 18 år. Etter lovens § 14, stk. 3 er det imidlertid adgang til å pålegge en forelder som ikke bor fast sammen med barnet plikt til å betale underholdsbidrag for undervisning eller utdanning inntil barnets fylte 24 år. Utdannelsesbidraget bortfaller automatisk hvis utdannelsen bortfaller eller utsettes. Det er en forutsetning at barnets inntekt ikke er særlig høy, og at den bidragspliktige har en rimelig høy inntekt.

Etter praksis kan barnets inntekt ha betydning for størrelsen på et utdanningsbidrag, og avhengig av størrelsen på barnets inntekt, kan bidraget settes ned eller bortfalle helt. Ved avgjørelsen legges det vekt på barnets inntekt over en lengre periode, med mindre det er tale om en noenlunde fast inntekt. Det legges også vekt på om barnet fremover må forventes å ha en inntekt på samme nivå. Den omstendighet at inntekten i en kortere periode, for eksempel sommerferien, overstiger de veiledende inntektsbeløp kan ikke i seg selv begrunne at bidraget blir satt ned eller bortfaller. Barnets inntekt omfatter alle inntekter, herunder lønnsinntekt, honorarer, renteinntekter, statens utdanningsstøtte mv. Inntektsgrensen for bortfall er i 2015 ca. DKK 5 000,- per måned (om lag NOK 6 500,-).

6.2 Sverige

Foreldrenes underholdsplikt for barna sine er regulert i kap. 7 i föräldrabalken (FB). Foreldre skal sørge for underholdet av barnet ut fra hva som er barnets behov og foreldrenes samlede økonomiske evne. Underholdsplikten opphører som hovedregel når barnet fyller 18 år. Foreldre har imidlertid underholdsplikt for barnet også etter dette tidspunkt dersom barnet går på skole, men ikke lenger enn til barnet fyller 21 år. Til skolegang regnes studier i grunnskolen eller gymnasskolen og annen tilsvarende grunnutdanning.

Hver av foreldrene skal etter sin økonomiske evne betale sin andel av kostnaden til barnets underhold. Underhållsbidraget (underholdsbidraget) fastsettes ved dom eller avtale. Når underholdsbidraget fastsettes kan det bestemmes at den bidragspliktige får beholde et beløp til eget, samboers og hjemmeboende barn (egne barn i egen husstand) etter en lovbestemt standardberegning. Hvis en forelder som skal betale underholdsbidrag har hatt barnet boende hos seg i en lovbestemt sammenhengende periode eller et bestemt antall døgn i måneden, har forelderens rett til et samværsfradrag i bidraget.

Försäkringskassan kan utbetale et *underhållsstöd* som tilsvarer det norske bidragsforskottet. Beløpet utgjør SEK 1 573,- per måned (fra oktober 2015).

Försäkringskassan kan så pålegge en bidragspliktig å betale tilbake hele eller deler av det utbetalte bidragsforskuddet. De kan altså maksimalt pålegge den bidragspliktige å betale SEK 1 573,-. Beløpet den bidragspliktige pålegges å betale er en sak mellom Försäkringskassan og den bidragspliktige, og tilbakebetalingsbeløpet kan reduseres dersom den bidragspliktige har samvær med barnet.

Et *underhållsbidrag* (underholdsbidrag) kan ikke fastsettes administrativt i Sverige og partene må derfor enten inngå en privat avtale om underholdsbidrag eller be retten avgjøre saken.

Størrelsen på, eller retten til underholdsbidrag eller bidragsforskott, påvirker ikke retten til eller størrelsen på studiestøtteordningene. Tilsvarende har retten til eller størrelsen på ulike studiestøtter, ingen påvirkning på retten til bidragsforskott. Studiestøtteordningene kan derimot ha betydning for foreldrenes avtale om et sivilrettslig underholdsbidrag. Det beror i så fall på hva foreldrene blir enige om. Det er vanlig at det tas hensyn til såvel allment barnbidrag (barnetrygd) som studiebidrag når man beregner et underholdsbidrag.

Det framgår av 7 kap. 1 i § föräldrabalken at barnets/ungdommens egen inntekt kan påvirke størrelsen på både underholdsbidraget og bidragsforskottet. For underholdsbidrag er det foreldrene selv som avgjør på hvilken måte og i hvilket omfang det skal tas hensyn til barnets egen inntekt. For bidragsforskottet skal størrelsen minskes med halvparten av inntekten. I praksis får den unge beholde SEK 48 000,- per år uten at det påvirker bidragsforskottet eller betalingsbeløpet.

6.3 Finland

Barnebidragets størrelse og grunnlaget for fastsettelsen tar utgangspunkt i avtale eller dom. Reglene følger av den finske loven om underhåll för barn 704/1975, 3. og 4. kapittel.

Ettersom de faktorer som påvirker barnebidraget beskrives relativt allment i loven har det finske justitieministeriet i 2007 publisert en anvisning (instruks) for vurdering av størrelsen på barnebidrag. Instruksen er ikke bindende og anses som en anbefaling. Instruksen gjelder ikke for beregning av bidrag etter fylte 18 år.

Barns rett til underhold fra foreldrene opphører når barnet fyller 18 år, om ikke annet avtales eller bestemmes. Foreldrene har likevel ansvar for kostnadene til barnets utdanning også etter at barnet har fylt 18 år om dette prøves saklig. I denne prøvingen vurderes særskilt barnets "anslag", utdanningstiden og kostnadene til utdanningen, samt barnets muligheter til etter avsluttet utdanning selv å svare for kostnadene til denne. Både loven og forarbeidene er knappe hva gjelder utdanningsbidrag.

Bestemmelsene om underholdsbidrag er ikke direkte anvendbare på utdanningsbidrag, med unntak av at foreldrenes ansvar for utdanningskostnadene er sekundært og beror på prøving. Av forarbeidene til loven framgår det at utdanningskostnadene også omfatter levekostnader under utdanningen.

Generelt legges det til grunn at den forelderen som 18-åringen bor hos, oppfyller sin bidragsplikt gjennom å ha 18-åringen boende hos seg, mens den andre forelderen betaler sin andel gjennom bidraget. En 18-åring som bor alene kan kreve utdanningsbidrag av begge foreldre. I så fall må foreldrene dele underholdsplikten seg imellom ved å betale bidrag proporsjonalt etter deres betalingsevne.

I rettspraksis er det lagt til grunn at utdanningsbidrag kan fastsettes for gymnastiden ettersom gymnaset anses å utgjøre en del av basisutdanningen. Bidraget kan også fastsettes for yrkesutdanning, men terskelen for dette er høyere. I hvert tilfelle forutsetter fastsettelsen en rimelighetsvurdering. Også barnets egne muligheter for å dekke sine utdanningskostnader gjennom studiepenger, studielån eller arbeid skal tas med i vurderingen.

6.4 Island

Etter den islandske barnelov opphører foreldrenes bidragsplikt når barnet fyller 18 år. Bidragsplikten opphører tidligere dersom barnet gifter seg, med mindre myndighetene bestemmer noe annet.

Loven regulerer også barnebidrag til utdanning og yrkesopplæring. Det kan avgjøres at foreldrene skal betale bidrag til barnets utdanning eller yrkesopplæring etter søknad fra barnet selv. Dette gjelder fra ungdommens fylte 18 år og til fylte 20 år.

Loven gir også hjemmel for at barnet kan be om støtte til utdanning eller yrkesopplæring fra den forelder han/hun ikke bor sammen med. Størrelsen på bidraget beror på både forelderens og barnets økonomisk evne og sosiale status. Beregningen gjøres vanligvis ut fra forelderens gjennomsnittlige inntekt de to siste år. Det er også tatt hensyn til en forelders plikt til å forsørge andre barn. Forelderens eventuelle eiendom og stor gjeld blir også tatt med i vurderingen. Utdanningsstøtten er vanligvis i samme størrelsesorden som et barnebidrag, og er om lag ISK 26 863,- (NOK 1 900,-) per måned.

DEL 1. REGLENE OM BIDRAG ETTER FYLTE 18 ÅR

Ordningen med bidrag etter fylte 18 år er viktig fordi den understreker at foreldre har plikt til å forsørge barna sine under vanlig skolegang, og ansvar for at de unge får grunnutdanningen sin slik at de kvalifiserer for høyere utdanning eller arbeidslivet. Det er samtidig viktig at ordningen ikke oppleves som urimelig. Bidragene blir gjerne høyere etter 18 år fordi barnetrygden opphører og ikke lenger kommer til fradrag i underholdskostnaden. I tillegg blir ofte samværet mellom den bidragspliktige og ungdommen mindre jo eldre ungdommen er slik at det ikke gis samværsfradrag i bidraget. Videre stilles det i dag få krav til mottakerne av bidrag etter fylte 18 år. For å sikre at ordningen oppleves å være i overensstemmelse med formålet, har departementet vurdert ulike løsninger som kan bidra til å redusere størrelsen på bidrag etter fylte 18 år slik at ordningen blir mer i samsvar med den alminnelige oppfatning av hva som er rimelig. Dette vil samtidig forebygge at bidragsplikten blir for tyngende.

7. BARNETS INNTEKT SOM FAKTOR VED FASTSETTELSEN AV BIDRAGETS STØRRELSE

7.1 Innledning

Inntekten til barnet er i likhet med inntekten til bidragsmottakeren og den bidragspliktige en faktor ved beregningen av bidraget. Størrelsen på inntekten til ungdom som har jobb ved siden av skolen, er imidlertid i de fleste tilfeller begrenset, og får etter gjeldende regler liten betydning ved fastsettelsen av bidrag etter fylte 18 år. Departementet har vurdert om barnets inntekt bør gis større selvstendig betydning ved fastsettelsen av bidrag etter fylte 18 år enn i dag.

7.2 Gjeldende rett

Det framgår av fastsettelsesforskriften § 4 hvilken inntekt som inngår i beregningsgrunnlaget ved fastsettelse av barnebidrag. Inntekten til begge foreldrene og barnets inntekt over et visst nivå har betydning ved fastsettelsen av barnebidraget.

Ved fastsettelse av beregningsgrunnlaget, er det personinntekt og netto kapitalinntekter utover 10 000 kroner som skal legges til grunn. For selvstendig næringsdrivende skal i tillegg kapitalinntektsdelen av næringsinntekten tas med. Dette gjelder både for den bidragspliktige, bidragsmottakeren og for barn som har egen inntekt over en viss størrelse, se nedenfor. For bidragsmottakere skal det i tillegg tas med eventuell utvidet barnetrygd, småbarnstillegg, kontantstøtte for bidragsbarnet og fordelene av særfradrag for enslige forsørger.

Dersom barnet har en årlig inntekt som overstiger 30 ganger forhøyet bidragsforskott dvs. 44 700 kroner per måned (per 1. juli 2015), følger det av fastsettelsesforskriften § 5 at overskytende inntekt skal regnes inn ved fastsettelsen av barnebidraget.

Beregningen følger formelen: $U \text{ (BPs andel)} = \text{IBP} / (\text{IBP} + \text{IBM} + \text{IBB})$:

U = underholdskostnaden til barnet

IBP = inntekt bidragspliktige (forelder)

IBM = inntekt bidragsmottaker (forelder)

IBB = inntekt bidragsberettigede (barnet)

7.3 Departementets vurdering og forslag

Etter gjeldende regler for beregning av bidragets størrelse inngår barnets inntekt som en faktor ved den forholdsmessige fordelingen av underholdskostnaden mellom foreldrene. Ungdoms arbeidsinntekt ved siden av skolen er ofte begrenset, og ved at det bare er inntekt utover 44 700 kroner som inngår i beregningsgrunnlaget, gir barnets inntekt i normaltillfellene med dagens beregningsmåte små utslag på den prosentvise fordelingen av underholdskostnaden mellom foreldrene.

Eksempel på beregning etter dagens modell:

Beregning uten barns inntekt:

U (underholdskostnaden til barnet) = 8 836

IBP (inntekt bidragspliktige) = 565 000

IBM (inntekt bidragsmottaker) = 500 000

IBB (inntekt bidragsberettigede) = 0

Fordelingsformel: $U \text{ (BPs andel)} = \text{IBP} / (\text{IBP} + \text{IBM} + \text{IBB})$

$565\,000 / (565\,000 + 500\,000 + 0) = 0,531$

Fordelingsprosent: 53,1 %

Beregnet bidrag: 56 304 kroner per år, som gir et (avrundet) månedlig bidrag på 4 690 kroner.

Beregning med barns inntekt:

U = 8 836

IBP = 565 000

IBM = 500 000

IBB = 80 000 – 44 700 = 35 300

Fordelingsformel: $U \text{ (BPs andel)} = \text{IBP} / (\text{IBP} + \text{IBM} + \text{IBB})$

$565\,000 / (565\,000 + 500\,000 + 35\,300) = 0,513$

Fordelingsprosent: 51,3 %

Beregnet bidrag: 54 396 kroner per år, som gir et (avrundet) månedlig bidrag på 4 530 kroner per måned.

Differansen mellom beregning med og uten barnets inntekt:

4 690 – 4 530 = **160 kroner** per måned, og **1 920 kroner** per år

Etter departementets vurdering vil en enkel og praktisk gjennomførbar måte å ta større hensyn til barnets inntekt på, være å beregne bidragspliktiges andel av underholdskostnaden på vanlig måte uten at barnets inntekt inngår i beregningen, for deretter å gi et direkte fratrukk i det fastsatte bidraget tilsvarende halvparten av barnets inntekt. Den andre halvparten tilgodeses den andre forelderen fordi barnets kostnader skal deles mellom begge foreldrene.

Eksempler på beregning med dagens og ny modell:

Beregningsmåte etter gjeldende regler:

U = 8 836

IBP = 565 000

IBM = 500 000

IBB = 80 000 – 44 700 (fribeløpet 30 x forskottet) = 35 300

Fordelingsformel: U (BPs andel) = $IBP / (IBP + IBM + IBB)$

$565\,000 / (565\,000 + 500\,000 + 35\,300) = 0,513$

Fordelingsprosent: 51,3 %

Beregnet bidrag: **54 396** kroner per år, som gir et (avrundet) månedlig bidrag på **4 530** kroner per måned.

Beregningsmåte etter forslaget:

U = 8 836

IBP = 565 000

IBM = 500 000

IBB = 80 000 – 44 700 (30 x forskottet) = 35 300

Ny fordelingsformel: U (BPs andel) = $IBP / (IBP + IBM)$

$565\,000 / (500\,000 + 565\,000) = 0,531$

Fordelingsprosent: 53,1 %

Beregnet bidrag: **4 692** per måned, **56 304** per år

Barnets inntekt som skal gå til fradrag i fastsatt barnebidrag: $80\,000 - 44\,700 (30 \times \text{forskottet}) = 35\,300 : 2 = \mathbf{17\,650}$ per år

Halvparten av barnets inntekt trekkes direkte fra årlig fastsatt barnebidrag:
56 304 - 17 950 = **38 354** per år, som gir et (avrundet) månedlig bidrag på **3 200 kroner**.

Oppsummering:

Differansen mellom beregning med dagens og ny modell:

4 530 - 3 200 = **1 330 kroner** per måned, og **15 960 kroner** per år

En løsning som skissert der barnets inntekt får mer direkte betydning ved fastsettelsen av bidrag etter fylte 18 år, gir ungdommen et større ansvar for egen forsørgelse som ung voksen. Det er ikke urimelig at ungdom ved fylte 18 år gis et større ansvar for sin egen forsørgelse, noe som tydeliggjøres ved at ungdoms inntekt over 30 x forskottet gis større betydning ved fastsettelsen av bidrag etter fylte 18 år enn i dag.

Ifølge stønadsstatistikken til NAV⁷ er det om lag 1 950 saker med bidrag etter fylte 18 år i det offentlige systemet. Det betyr at bare ca. 10 prosent av ungdom over 18 år har et offentlig fastsatt bidrag. Resten av familiene ordner dette privat. Hvor mange delte familier som vil bli direkte berørt av en løsning som skissert er vanskelig å fastslå. Dette skyldes at gruppen ungdommer det her er tale om er en uensartet gruppe, hvor yrkesaktiviteten varierer mye. Statistisk sentralbyrås (SSB) tabell 0600, *Prosentandel personer med yrkesinntekt, etter alder og inntektsintervall*, gir imidlertid et bilde av hvor mange 18-åringere som tjener mer enn 44 700 kroner (30 x forskottet).

	Alder			
	16 år	17 år	18 år	19 år
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0
Uten yrkesinntekt	56,8	41,4	24,1	15,7
1 - 4 999 kr	8,2	7,3	4,3	3,0
5 000 - 9 999 kr	8,1	6,9	4,1	2,5
10 000 - 14 999 kr	6,4	6,6	4,2	2,3
15 000 - 19 999 kr	4,9	6,1	4,3	2,4
20 000 - 24 999 kr	3,6	5,2	4,4	2,7
25 000 - 49 999 kr	9,3	16,8	20,7	14,6
50 000 - 74 999 kr	2,0	6,2	15,7	12,8
75 000 - 99 999 kr	0,5	2,1	9,5	10,3
100 000 kr og over	0,2	1,2	8,8	33,8

Kilde: SSB, Inntektsstatistikk for husholdninger, 2012

Tabellen gir grunnlag for å anslå at en forholdsvis stor andel av 18-åringene har egen inntekt over 44 700 kroner per år. Det må imidlertid tas forbehold om at tabellen også omfatter ungdom som ikke er under utdanning, men som er i full jobb og har

⁷ Tall fra NAV per desember 2015

arbeidsinntekt. Det siste utelukker imidlertid ikke at den foreslåtte endringen vil berøre flere delte familier med offentlig fastsatt bidrag etter 18 år.

Det vises til utkast til endring i fastsettelsesforskriften § 5 nytt første ledd siste punktum.

8. ET NYTT GENERELT FRADRAG VED FASTSETTELSE AV BIDRAG ETTER FYLTE 18 ÅR

8.1 Innledning

Størrelsen på enkelte fastsatte bidrag etter fylte 18 år kan som nevnt bli høye som følge av at barnetrygden opphører ved ungdommens fylte 18 år. Forslagene om at ungdommens inntekt skal gis større betydning ved bidragsfastsettelsen, og at det skal tas hensyn til stordriftsfordeler ved beregningen av barnets boutgifter, se nedenfor under kapittel 11, vil til dels kunne kompensere for denne effekten. Som nevnt ovenfor under kapittel 7, er det imidlertid stor variasjon mellom ungdom og størrelsen på ev. arbeidsinntekt, og dermed også for hvilken betydning inntekten vil ha for størrelsen på bidraget.

For å kompensere mer generelt for at bidragene kan bli høye etter ungdommens fylte 18 år, er det et spørsmål om det bør innføres et generelt, fast fradrag ved offentlig fastsettelse av bidrag etter fylte 18 år.

8.2 Departementets vurdering og forslag

Et argument for å innføre et generelt fradrag er at det ikke er urimelig at ungdom ved fylte 18 år gis et større ansvar for sin egen forsørgelse. Ungdommene er ved fylte 18 år unge voksne, og med det følger økt ansvar for å ta egne valg og beslutninger, med de konsekvenser, herunder økonomiske, som følger av dette.

Et generelt fradrag vil også kompensere for øvrige utgifter mange av foreldrene har, men som ikke kommer til uttrykk ved bidragsfastsettelsen slik samværsfradraget blir fastsatt, for eksempel utgifter til sosial kontakt som ikke genererer utgifter som kan trekkes fra i bidraget (samværsfradrag).

Når det er sagt, er det et mål at flere ungdommer skal fullføre videregående skolegang for derved å kvalifisere seg for høyere utdanning eller arbeidslivet, og sikre samfunnet kompetanse. Mange ungdommer arbeider ved siden av skolen, samtidig som det stadig påpekes at ungdom må prioritere skolen og gode skolerresultater, for å hindre frafall i skolen. Det er mange i denne aldersgruppen som ikke bor sammen med begge foreldrene sine (rundt 35 prosent). Et pålegg om økt selvforsørgelse før endt skolegang kan for enkelte komme i konflikt med forventningen om at ungdommene skal prioritere utdanning, og det kan gjøre det mer krevende å fullføre videregående utdanning.

Med dette som utgangspunkt bør et eventuelt generelt fradrag ved fastsettelse av bidrag etter fylte 18 år, gis i underholdskostnaden, og ikke i det etterfølgende fastsatte bidraget. Begrunnelsen er at det fastsatte bidraget bare representerer den bidragspliktiges andel av utgiftene til barnets forsørgelse. Ved at gi fradrag i underholdskostnaden, vil fordelingen av fradraget bli fordelt mellom begge foreldrene, og symmetrien i regelverket mellom foreldrene beholdes.

Når det gjelder spørsmålet om størrelsen på et eventuelt fradrag, bør det være et utgangspunkt at fradraget skal kompensere for økt bidrag som følge av at barnetrygden ikke lenger kommer til fratrukk i underholdskostnaden, og ikke at fradraget skal være en generell lettelse i bidragsplikten til foreldrene. Et slikt utgangspunkt vil tydeliggjøre at foreldre til tross for et generelt fradrag, fortsatt har plikt til å forsørge ungdommen. Barnetrygden (970 kroner) tilsvarer omtrent 10 prosent av underholdskostnaden til en 18-åring. Etter departementets vurdering vil et ev. generelt fradrag i størrelsesorden 10 prosent ivareta de underliggende hensyn.

Etter departementets vurdering er det mulig å innføre et generelt fradrag i underholdskostnaden ved fastsettelse av bidrag etter fylte 18 år.

Departementet ber om høringsinstansenes syn på om det bør innføres et generelt fradrag i underholdskostnaden på for eksempel 10 prosent ved offentlig fastsettelse av bidrag etter fylte 18 år.

9. UTVIDET HJEMMEL TIL Å INNHENTE INFORMASJON OM SKOLEGANG FRA UTDANNINGSINSTITUSJONER

9.1 Innledning

For at NAV skal kunne fastsette bidrag etter fylte 18 år, er det i dag en forutsetning at ungdommen selv dokumenterer skolegangen og årsaken til en eventuell forsinkelse i studieprogresjonen. NAV har ikke hjemmel til å innhente opplysninger om ungdommens skolegang verken direkte fra skolen eller fra andre utdanningsinstitusjoner. Det er en forutsetning for en effektiv behandling og kontroll av opplysninger ved søknad om fastsettelse eller endring av bidrag etter fylte 18 år, at NAV mottar tilstrekkelige opplysninger fra eleven selv om opptak som viser at ungdommen faktisk har startet utdanningen.

For å forenkle og effektivisere saksbehandlingen ved fastsettelse av bidrag etter fylte 18 år, har departementet vurdert om barneloven bør ha en egen hjemmel som gir NAV adgang til å innhente nødvendige opplysninger direkte fra blant annet videregående skoler.

9.2 Departementets vurdering og forslag

En hjemmel for NAV til å innhente opplysninger om elevstatus ved søknad om fastsettelse og endring av bidrag etter fylte 18 år vil etter departementets vurdering

forenkle saksbehandlingen og bidra til en mer effektiv forvaltning. Samtidig vil en slik hjemmel også gi mulighet for å undersøke eventuelle påstander om at ungdommen har avsluttet skolegangen. Dette kan motvirke misbruk av bidragsordningen og virke konfliktdempende.

NAV har allerede etter gjeldende barneloven § 70 syvende ledd andre punktum, uten hensyn til taushetsplikten, hjemmel til å innhente inntektsopplysninger fra blant annet arbeidsgiver, skatteetaten mv. ved fastsettelse av barnebidrag. Etter departementets vurdering taler gode grunner for at denne bestemmelsen bør utvides til også å omfatte en adgang til å innhente opplysninger fra utdanningsinstitusjoner. Det legges til at Lånekassen allerede etter utdanningsstøtteleven § 23 er gitt adgang til å innhente tilsvarende opplysninger om en søkers student- eller elevstatus fra utdanningsinstitusjonen.

NAV bør gis adgang til å innhente de nødvendige opplysningene direkte fra den aktuelle utdanningsinstitusjonen i den konkrete sak, uten samtykke fra ungdommen på forhånd. Krav om samtykke vil medføre merarbeid for NAV og det kan forsinke saksbehandlingen i de tilfellene ungdommen ikke svarer eller ikke gir slikt samtykke. Rask og enkel tilgang på informasjon om elevstatus kan forhindre konflikt i de tilfellene der det er uenighet mellom bidragspartene om dette vilkåret er til stede. Det kan også forhindre at den bidragspliktige pådrar seg bidragsgjeld eller at ungdommen mottar bidrag som det ikke var grunnlag for. Hjemmelens rekkevidde vil være begrenset til kun å innhente helt konkrete opplysninger om status som elev eller lærling.

Det vises til utkast til endring i barneloven § 70 syvende ledd.

10. UTDANNINGSSTØTTE FRA LÅNEKASSEN – ELEVER I VIDEREGÅENDE SKOLE

10.1 Innledning

Som nevnt innledningsvis ble det i *Dokument 8:125 S (2010-2011)* reist spørsmål om utdanningsstøtte fra Lånekassen burde få betydning ved fastsettelsen av bidrag etter fylte 18 år, og departementet lovet i budsjettproposisjonen for 2014, *Prop. 1 S (2013-2014)*, å komme tilbake til dette spørsmålet etter gjennomgangen av utdanningsstøtteordningene. Siden også ungdom under 18 år i videregående skole kan ha rett til utdanningsstøtte fra Lånekassen, vil drøftelsene om det eventuelt skal tas hensyn til utdanningsstøtteordningene ved fastsettelse av bidrag, omfatte all ungdom i videregående skole, både de under og over 18 år.

10.2 Gjeldende rett

Utdanningsstøtteordningene for elever som har ungdomsrett til videregående opplæring bygger på at foreldrene har forsørgerplikt etter barneloven så lenge eleven er i videregående opplæring med ungdomsrett, jf. opplæringslova § 3-1.

Ungdomsretten må brukes innen utgangen av det året eleven eller lærlingen fyller 24 år.

Målet med utdanningsstøtten til elever i videregående skole er å legge til rette for at ungdom skal ha muligheten til å gå på skole og ikke måtte ut i arbeidslivet i for tidlig alder. Ordningene med utdanningsstøtte skal bidra til like muligheter til utdanning uavhengig av geografiske forhold, alder, kjønn, funksjonsdyktighet, økonomiske og sosiale forhold, og skal sikre samfunnet og arbeidslivet tilgang på kompetanse. Det er en forutsetning for utdanningsstøtteordningene at hovedansvaret for forsørgelsen ligger hos foreldrene. Utdanningsstøtten skal således være et supplement til familieøkonomien for elever som kommer fra familier med særlig svak økonomi.

Grunnstipendet er behovsprøvd mot forsørgerøkonomien fordi det er ment å gå til elever fra familier med svært svak økonomi. Bostipendet gis bare til elever som må flytte hjemmefra på grunn av avstand mellom hjem og skole, og forutsetter som utgangspunkt at foreldrene har ansvar for boutgifter.

10.3 Departementets vurdering og forslag

Videregående opplæring er gratis i Norge. Utgifter til dekning av levekostnader under videregående opplæring er et forsørgeransvar. Det behovsprøvde grunnstipendet skal derfor være et supplement til familiens forsørgelse, og er rettet mot elever som kommer fra familier med særlig svak økonomi. Tilsvarende forutsetter bostipendet at foreldrene har et ansvar for boutgifter også i andre tilfeller enn der ungdommen må bo hjemmefra for å gå på skole.

For å sikre at ordningen treffer målgruppen den er ment for, er reglene om behovsprøving av grunnstipendet fra skoleåret 2015-2016 endret slik at behovsprøvingen skal gjøres mot begge foreldrenes inntekter. Omleggingen av det behovsprøvde grunnstipendet vil gi en anslagvis nedgang i andelen mottakere fra om lag 39 prosent til om lag 10 prosent av alle elever med rett til tre års videregående skole (ungdomsrett) beregnet med utgangspunkt i undervisningsåret 2012-2013.

Det behovsprøvde grunnstipendet er etter omleggingen mer målrettet mot ungdom i familier der foreldreøkonomien er vanskelig og vil gjelde langt færre. Etter departementets vurdering bør det behovsprøvde grunnstipendet ikke gis betydning ved fastsettelse av bidrag, verken under eller over 18 år. Det samme gjelder bostipendet som bare gis til elever som må flytte hjemmefra på grunn av avstand mellom hjem og skole.

DEL 2. FORSLAG TIL ENKELTE ANDRE ENDRINGER I BIDRAGSREGLENE GENERELT

11. UNDERHOLDSKOSTNADEN – SJABLONGEN FOR BOUTGIFTER

11.1 Innledning

Barnets boutgifter som inngår i underholdskostnaden tar ikke høyde for stordriftsfordelene ved å ha flere barn. Det kan stilles spørsmål ved om dette er rimelig. Flere barn under samme tak vil i de vanlige tilfellene gi en økonomisk besparelse i boutgifter per barn, og dette bør også komme til uttrykk i sjablongen for boutgifter. Departementet har på den bakgrunn revurdert måten sjablongen for barnets boutgifter i underholdskostnaden beregnes på.

11.2 Gjeldende rett

Boutgiftene som inngår i barnets underholdskostnad er beregnet med utgangspunkt i gjennomsnittlig faktisk forbruk etter Statistisk sentralbyrås (SSB) forbruksundersøkelse, jf. fastsettelsesforskriften § 3 tredje ledd. Boutgiftene utgjør differansen mellom boutgifter for enslige og enslige som bor med barn. Sjablongen er felles for alle barn uavhengig av alder, og utgjør per 1. juli 2015 2 504 kroner per måned.

11.3 Departementets vurdering og forslag

En måte å ta høyde for fordelene av å ha flere barn under samme tak, er å vekte boutgiftene etter antall barn i husstanden. Til dette formålet er det hensiktsmessig å ta utgangspunkt i en ekvivalensskala. En ekvivalensskala gir uttrykk for hvor stor inntekt en husholdning på for eksempel fire personer må ha for å ha samme levestandard eller økonomisk velferd som én person. Det finnes i dag en rekke ulike ekvivalensskalaer i bruk, og de to mest benyttede internasjonalt er OECD-skalaen og EU-skalaen. OECD-skalaen legger relativt beskjeden vekt på husholdningens stordriftsfordeler, mens EU-skalaen legger større vekt på stordriftsfordeler. EU-skalaen er allerede benyttet på selve sjablongen for boutgifter (dvs. for hele husstanden), og synes også best egnet til vektingen av "stordriftsfordelene" ved å ha flere barn under samme tak.

I følge statistikk fra NAV per desember 2014 om mottakere av utvidet barnetrygd, har om lag 68 prosent av aleneforeldrene ett barn, 25 prosent har to barn og om lag 5 prosent har tre barn (til sammen 98 prosent). Det betyr at det er svært få mottakere med fire barn eller flere. Av forenklingshensyn foreslås innført to sjablonger for barnets boutgifter, én sjablong for ett barn i husstanden, og én der det er flere barn i husstanden. Valget av sjablong begrenses følgelig til *om* det er flere barn i husstanden, og ikke til hvor mange.

Beregningsmåte – eksempel:

Månedlige utgifter etter antall barn i samme husstand:

Ett barn i husstanden: 2 504
 To barn i husstanden: $2\,504 + 2\,128 = 4\,632$
 Tre barn (eller flere) i husstanden: $2\,504 + 2\,128 + 2\,003 = 6\,635$

Sjablongen per bidragsbarn settes "flatt", dvs. fortsatt aldersuavhengig og per barn, men justert for antall barn i husstanden:

Ett barn: **2 504**

To barn (per barn): $(4\,632:2)$ **2 316**

Tre barn eller flere (per barn): $(6\,635:3)$ **2 212**

Gjennomsnittet av kategoriene to barn og tre barn eller flere: $(2\,316 + 2\,212):2 =$
2 264

Ny sjablong for boutgifter:

Ett barn	To barn eller flere
2 504 kroner per måned	2 264 kroner per måned

Sjablongen for boutgifter kommer til anvendelse på alle fastsettelse av bidrag, dvs. både førstegangsfastsettelse, endringssaker og fastsettelse av bidrag etter fylte 18 år. I tillegg vil sjablongen få betydning ved beregningen av samværsfradraget for samværsklasse 3 og 4, og sjablongen i bidragsevnevurderingen for hvor store midler den bidragspliktige kan beholde til (nye) egne barn i egen husstand. Dette er dermed en endring som vil føre til flere (følge)konsekvenser for bidragsfastsettelsen, og endringen må tilpasses de øvrige komponentene.

Ved utformingen av en løsning som er tilpasset de øvrige komponentene som berøres, er hensynet til administrativt enkle og håndterbare løsninger sentralt. Med dette som utgangspunkt foreslår departementet at gjennomsnittet av de to satsene for henholdsvis ett barn og flere barn benyttes i beregningene for bidragsevnevurderingen og samværsfradraget. En slik løsning harmonerer med regelverket for øvrig ved at det i stor grad er gjennomsnittsbetraktninger som ligger til grunn for de ulike løsningene, og ikke individuelle hensyn.

Forslaget til endring vil totalt sett innebære at bidragspliktige får noe lavere bidrag, men også et noe mindre samværsfradrag. Videre vil en ny sjablong kunne slå ut ved vurderingen av bidragspliktiges bidragsevne ved at sjablongen for hvor store midler den bidragspliktige kan beholde til (nye) egne barn i egen husstand blir noe lavere. Denne virkningen for bidragspliktige vil imidlertid harmonere med bidragsmottakere med mer enn ett barn, som vil få et noe lavere bidrag.

Departementet foreslår etter dette at det ved fastsettelsen av barnets boutgifter i underholdskostnaden tas hensyn til stordriftsfordelene ved å ha flere barn i samme husstand. Av hensyn til administrativt enkle og håndterbare løsninger, foreslås det at det innføres én sjablong for ett barn i husstanden, og én der det er flere barn i husstanden. Av forenklingshensyn foreslås det videre at gjennomsnittet av de to

satsene benyttes i beregningene for bidragsevnevurderingen og samværsfradraget. Løsningen er i samsvar med at bidragsregelverket bygger på gjennomsnittsbetraktninger som skal passe for de fleste, og ikke individuelle hensyn.

Det vises til utkast til endring i fastsettelsesforskriften § 3 tredje ledd og § 9 fjerde ledd.

12. BARNETILLEGG I TRYGD MV. VED UTVIDET SAMVÆR OG DELT BOSTED

12.1 Gjeldende rett

Fastsettelsesforskriften § 10 regulerer hvordan bidraget skal fastsettes dersom den bidragspliktige og/eller bidragsmottakeren mottar barnetillegg i trygd, forsørgingstillegg fra forsvaret eller andre ytelser fra det offentlige der barnetillegg er en del av ytelsen. Ved utformingen av bestemmelsen er det lagt avgjørende vekt på at barnetillegg er en offentlig ytelse til forsørgelse av barn og ikke ment å dekke den bidragspliktiges eller bidragsmottakerens underhold.

I tilfeller der den bidragspliktige mottar barnetillegg, skal bidraget før samværsfradrag aldri settes lavere enn det beløpet som den bidragspliktige får utbetalt i barnetillegg, jf. fastsettelsesforskriften § 10 første ledd. Det er netto barnetillegg som er avgjørende, dvs. at det tas hensyn til at inntekten barnetillegget utgjør er skattbar inntekt. Det gis fradrag for samvær, jf. fastsettelsesforskriften § 9.

Det følger av fastsettelsesforskriften § 8 at dersom foreldrene er enige om at barnet skal ha delt bosted etter barneloven § 36 og dokumenterer dette skriftlig, eller retten har fastsatt delt bosted, regnes barnet for å ha delt bosted. Det legges da til grunn at barnet bor like mye hos hver av foreldrene. Foreldrene skal anses for å ha like store utgifter per dag til barnet. Etter fastsettelsesforskriften § 8 framgår det at §§ 1 til 7 i forskriften gjelder tilsvarende i tilfeller der barnet har delt bosted, men det gis ikke fradrag for samvær. Dette følger av at barnet både bor og ikke bor hos begge foreldrene, og følgelig ikke har samvær.

Ved delt bosted legges det til grunn at begge foreldrene i utgangspunktet har det samme utgiftsbeløpet per dag til barnet for den tiden barnet bor hos vedkommende, og underholdskostnaden beregnes på samme måte som i øvrige saker der barnet ikke har delt bosted.

Beregningsgrunnlaget til hver av foreldrene beregnes etter fastsettelsesforskriften § 4. Den av foreldrene som skal dekke den høyeste andelen av underholdskostnaden ved den forholdsmessige fordelingen etter inntekten, blir bidragspliktig. Siden den bidragspliktige ved delt bosted anses å dekke halvparten av barnets underholdskostnad, skal barnebidraget settes som et nettobidrag. Dette innebærer at den overskytende prosentandelen utover 50 prosent - som er hver av partenes andel av underholdskostnaden, blir nettobidraget.

12.2 Departementets vurdering og forslag

Det er stor forskjell i det beregnede barnebidraget for bidragspliktige med delt bosted og bidragspliktige med utvidet samvær dersom bidragspliktige er mottaker av barnetillegg fra det offentlige. Dette skyldes at bidragspliktige med delt bosted må betale hele barnetillegget som barnebidrag fordi det ikke er samværsfradrag ved delt bosted, mens samvær trekkes fra barnetillegget/barnebidraget for bidragspliktige med utvidet samvær. Som følge av dette kan i noen tilfeller hele barnebidraget falle bort for bidragspliktige med utvidet samvær, mens barnebidraget for bidragspliktige med delt bosted alltid tilsvarer barnetillegget.

Eksempel 1: Utvidet samvær og barnetillegg - barn i aldersklasse 11-14 år overnatter hos den bidragspliktige 14-15 netter i måneden (samværsklasse 4).

Underholdskostnad: 6 966 kroner i måneden.

IBP (inntekt bidragspliktige): 250 000, hvorav netto barnetillegg er 36 024 kroner

IBM (inntekt bidragsmottaker): 200 000 kroner

Fordelingsformel U (BPs andel) = $IBP / (IBP + IBM)$

$250\,000 / (250\,000 + 200\,000) = 0,556$

Fordelingsprosent: 55,6 %

BPs bidragsevne: 598 kroner

Etter beregningen skal den bidragspliktige dekke 55,6 prosent av barnets underholdskostnad, noe som utgjør 3 873 kroner i måneden, før samværsfradrag. Den bidragspliktiges bidragsevne er bare 598 kroner i måneden.

Den bidragspliktige mottar barnetillegg, og det skal derfor tas utgangspunkt i den bidragspliktiges utbetalte barnetillegg per måned pålydende 3 002 kroner.

Samværsfradrag skal trekkes fra barnetillegget. Samværsfradraget i samværsklasse 4 er i dette tilfellet 3 284 kroner.

Samværsfradraget er høyere enn barnetillegget, og barnebidraget fastsettes til 0 kroner.

Eksempel 2: Delt bosted og barnetillegg - barn i aldersklasse 11-14 år:

Ved delt bosted bor barnet fast hos begge foreldrene, og den forelderen som tjener mest (=bidragspliktig) skal bare dekke det som overstiger 50 prosent av underholdskostnaden (dvs. et nettobidrag):

Underholdskostnad: 6 966 kroner i måneden.

IBP (inntekt bidragspliktige): 250 000, hvorav netto barnetillegg er 36 024 kroner
IBM (inntekt bidragsmottaker): 200 000 kroner

Fordelingsformel U (BPs andel) = $\frac{IBP}{IBP + IBM}$

$\frac{250\ 000}{250\ 000 + 200\ 000} = 0,556$

Fordelingsprosent: 55,6 %

Prosentandel ut over 50 prosent: 5,6 %

Nettobidraget den bidragspliktige skal dekke er 5,6 prosent av barnets underholdskostnad, og utgjør 390 kroner i måneden.

Som nevnt skal barnebidraget ikke settes lavere enn utbetalt barnetillegg. Ved delt bosted er det ikke samvær (barnet både bor og ikke bor hos begge foreldrene), er det derfor ikke samværsfradrag, og barnebidraget settes lik utbetalt barnetillegg på 3 002 kroner i måneden.

Som eksemplene viser, må en bidragspliktige med delt bosted betale hele barnetillegget som barnebidrag, mens samvær trekkes fra barnetillegget/barnebidraget for bidragspliktige med utvidet samvær, og hele barnebidraget kan falle bort. Ulikheten i resultatet er stor til tross for at sakene rent faktisk er nokså sammenlignbare.

Selv om denne typen saker oppstår sjelden i praksis fordi det er få saker med delt bosted og barnetillegg, bør de uheldige utslagene korrigeres. Departementet foreslår derfor at fastsettelsesforskriften § 8 endres slik at regelen om at bidraget ikke skal settes lavere enn utbetalt barnetillegg, ikke skal gis anvendelse der den bidragspliktige har delt bosted og også er mottaker av barnetillegg. Forslaget innebærer at barnebidraget fastsettes som et nettobidrag også der den bidragspliktige mottar barnetillegg.

Det vises til utkast til endring av fastsettelsesforskriften § 8.

13. TILPASNING AV BIDRAGSREGLENE TIL ENDRINGER I SKATTEREGLENE

13.1 Innledning

Fra skatteåret 2016 er det innført en ny skatt på personinntekt med fire trinn, trinnskatten, jf. Prop. 1 LS (2015-2016) for budsjettåret 2016 (Skatter, avgifter og toll 2016)⁸. Trinnskatten er en progressiv bruttoskatt på personinntekt:

Trinn	Personinntekt (kroner)	Ny trinnskatt (prosent)
-	Under 159 800	0
Trinn 1	159 800 – 224 900	0,44
Trinn 2	224 900 – 565 400	1,7
Trinn 3	565 400 – 909 500	10,7 (8,7 prosent i Nord-Troms og Finnmark)
Trinn 4	909 500 og over	13,7

Kilde: Finansdepartementet

Trinnskatten har betydning ved fastsettelse av barnebidrag og vurderingen av den bidragspliktiges evne til å betale det fastsatte barnebidraget. I tillegg vil trinnskatten påvirke beregningen av størrelsen på faktiske tilsynsutgifter som inngår i barnets underholdskostnad. Trinnskatten trinn 1 og 2 er innarbeidet i bidragsreglene fra 1. januar 2016 ved at gjennomsnittet av trinn 1 og 2 er lagt til skattesjablone.

Det tas i dag ikke hensyn til toppskatt ved bidragsfastsettelsen. Trinnskatten trinn 3 og 4 må forstås som den "nye toppskatten". En ev. tilpasning av bidragsregelverket til trinnskatten trinn 3 og 4, vil dermed bety å innføre et nytt prinsipp.

13.2 Gjeldende rett

Barnets utgifter til tilsyn inngår i den beregnede underholdskostnaden til barnet, og omfatter utgifter til offentlig eller privat barnehage, familiebarnehage, dagmamma eller skolefritidsordning, jf. fastsettelsesforskriften § 3 første og fjerde ledd. Ved beregningen av faktiske netto tilsynsutgifter som skal tas med i underholdskostnaden, gjøres det fradrag for bidragsmottakerens fordel av foreldrefradrag i ligningen. Det tas ikke hensyn til om bidragsmottakeren betaler toppskatt.

Ved fastsettelsen av barnebidraget skal det gjøres en vurdering av den bidragspliktiges evne til å betale hans/hennes beregnede andel av barnets underholdskostnad (bidragsevnevurderingen), jf. fastsettelsesforskriften § 6. Bidragsevnevurderingen ivaretar hensynet til den bidragspliktiges egen økonomi, og innebærer konkret at den bidragspliktige av inntekten sin skal få beholde midler til skatt, trygdeavgift, eget underhold, boutgifter og midler til egne barn i egen husstand før barnebidraget

⁸ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-1-ls-ls0-20152016/id2455933/>

fastsettes. Det er ikke de faktiske utgiftene som legges til grunn i det enkelte tilfellet, men faste satser (sjablonger). Skattesjablongen bygger på skatteberegningsmodellen og omfatter skatt på alminnelig inntekt med 25 prosent og gjennomsnittet av trinnkatten 1 og 2 med 1,07 prosent og trygdeavgiften er fastsatt til 8,2 prosent. Det tas ikke hensyn til at den bidragspliktige betaler toppskatt.

13.3 Departementets vurdering og forslag

Trinnskatten trinn 3 og 4 erstatter toppskatten, en skatt det etter gjeldende regler ikke tas hensyn til ved beregning av barnebidrag. Begrunnelsen for dette følger av forarbeidene til bidragsreglene, *Ot.prp. nr. 43 (2000-2001)*⁹, side 52:

"(...) Det forhold at toppskatten sjelden vil være aktuelt for bidragspliktige som omfattes av bidragsevnevurderingen og forenklingshensyn, gjør at departementet finner det forsvarlig å se bort fra toppskatten. (...)"

Mens dagens toppskatt sjelden er aktuell for bidragspliktige som omfattes av bidragsevnevurderingen eller bidragsmottakere som får foreldrefradrag i ligningen, blir det annerledes med trinnskatten fordi den også får konsekvenser for gruppene med lavere inntekt på trinn 1 og 2. Det er derfor et spørsmål om bidragsreglene skal tilpasses den nye trinnskatten fullt ut ved at det også skal tas hensyn til trinnskatten trinn 3 og 4. En tilpasning av skattesjablongen for beregningen av fordelene av foreldrefradraget og bidragsevnevurderingen til trinnskatten trinn 3 og 4, innebærer en prinsipiell endring av vurderingen av skatteevnen til bidragspartene.

Det følger av stønadsstatistikken til NAV¹⁰ at om lag 18 prosent av bidragsmottakerne har inntekt over 400 000 kroner. Tilsvarende har om lag 17 prosent av de bidragspliktige inntekt over 500 000 kroner. Antall bidragsmottakere og bidragspliktige med høy inntekt avtar jo høyere opp på inntektsstigen en kommer, og om lag 6 prosent av bidragsmottakerne har inntekt over 500 000 kroner, og om lag 10 prosent av de bidragspliktige har inntekt over 600 000 kroner. Det betyr at antallet bidragsmottakere og bidragspliktige i det offentlige systemet som vil være omfattet av trinn 3 og 4 vil være beskjedne.

Når det gjelder *beregning av foreldrefradrag i underholdskostnaden*, vil det være vanskelig å ta hensyn til trinnskatten og hvert enkelt trinn ved beregningen. Dette skyldes at det systemteknisk ikke er mulig å ta hensyn til ulike inntekter ved beregningen av barnets underholdskostnad. Systemet beregner først barnets underholdskostnad for så å fordele denne forholdsmessig på partene etter deres inntekter. Å tilpasse saksbehandlingssystemet til ny trinnskatt vil derfor være en betydelig og svært kostbar teknisk endring.

⁹ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-43-2000-2001-/id122939/>

¹⁰ Tall fra NAV per desember 2015

Det er store variasjoner i faktiske tilsynsutgifter for barn, og det er viktig at dette ivaretas ved beregningen av underholdskostnaden for dem det gjelder. Dagens beregning ivaretar dette, selv om en ikke beregner faktisk skattefordel i den enkelte sak. Med den nye trinnskatten vil variasjonene i bidragsmottakers faktiske skattefordel bli noe større enn i dag. Variasjonen i skattefordelen vil imidlertid i liten grad påvirke beløpet som legges til grunn for beregningen.

De fleste bidragsmottakerne i det offentlige systemet har en inntekt som tilsier at de plasseres på trinn 2 eller lavere. Etter en nærmere vurdering der kostnads- og forenklingshensyn veier tungt, er departementets syn at det ikke bør tas hensyn til trinn 3 og 4 ved beregningen av foreldrefradraget. Departementets syn er etter dette at fordelene fortsatt bør settes som i dag til et gjennomsnitt av trinn 1 og 2, dvs. 1,07 prosent.

Når det gjelder *bidragsevnevurderingen*, er det mulig å tilpasse saksbehandlingssystemet slik at en kan benytte alle de fire trinnsatsene ved beregningen av den bidragspliktiges bidragsevne. En slik ulik skattemessig håndtering av foreldrefradraget og bidragsevnen vil imidlertid bety at symmetrien i regelverket mellom skattesjablone og vurderingene som ligger til grunn, brytes. Departementet foreslår likevel at skattesjablone ved beregningen av bidragsevnevurderingen tilpasses til alle de fire trinnsatsene i trinnskatten, dvs. trinn 1, trinn 2 og også trinn 3 og 4 som tilsvarer den tidligere toppskatten. Løsningen vil innebære at skattereglene kan legges til grunn fullt ut på dette punkt.

Det vises til utkast til endring i fastsettelsesforskriften § 6 andre ledd.

14. UTVIDET MOTREGNINGSADGANG I BARNELOVEN § 78

14.1 Innledning

Dersom en bidragspliktig har betalt for mye i barnebidrag, er det etter barneloven § 78 fjerde ledd adgang til å motregne i framtidige barnebidrag i enkelte tilfeller.

Motregning er en oppgjørs- og dekningsmåte av stor praktisk betydning. Motregning kan skje frivillig eller gjennomføres uten motpartens samtykke (tvungen motregning). Motregningsretten er en sedvanerett, og motregningsretten reguleres i utgangspunktet av ulovfestede regler. Motregningsretten kan innskrenkes, presiseres eller utvides ved avtale. Det er også gitt særregler om motregning i lovgivningen.

Etter de ulovfestede reglene må tre vilkår være oppfylt på det tidspunktet motregningserklæringen framsettes. For det første må hovedkravet (krav som skal benyttes til dekning) og motkrav (krav som skal dekkes ved motregning) gå ut på det samme. For det andre må hovedkravet og motkravet i utgangspunktet bestå mellom de samme parter. For det tredje må frigjørings tiden for hovedkravet være kommet, og motkravet må være forfalt. De alminnelige vilkårene for motregning gjelder også ved bidragskrav, med mindre annet er fastsatt i eller med hjemmel i lov.

14.2 Gjeldende rett

Det følger av barneloven § 67 første ledd første punktum at den av foreldrene som ikke bor sammen med barnet, skal oppfylle forsørgelsesplikten sin ved å betale faste (løpende) pengetilskudd (barnebidrag) til barnet. Ingen kan gi avkall på barnets rett til barnebidrag, jf. bestemmelsens første ledd tredje punktum. Barnet er materielt sett rettighetshaver til (eier av) barnebidragene, uansett om det er over eller under 18 år, jf. barneloven § 67 tredje ledd.

Etter barneloven § 78 fjerde ledd er det adgang til å motregne i framtidige barnebidrag der et oppgjort barnebidrag blir satt ned etter barneloven § 74 (endring) eller barneloven § 76 (midlertidig vedtak). Bestemmelsen er uttømmende og omfatter ikke motregning etter klage eller der et tidligere avtalt barnebidrag blir endret og satt ned av NAV etter søknad fra en av partene. I disse tilfellene vil de ulovfestede regler om motregning komme til anvendelse, og det for mye betalte barnebidraget kan gjøres opp direkte mellom partene, ev. ved hjelp av det ordinære namsmannsapparatet.

Det kan bare motregnes når tilbakesøkningskrav og løpende bidrag knytter seg til samme barn. Selv om barnet i mellomtiden har fylt 18 år, kan det avkortes i bidrag etter fylte 18 år.

Barneloven § 78 fjerde ledd gir den bidragspliktige en motregningsrett, men det er NAV ved NAV Innkreving som bestemmer hvordan motregningen skal skje, og fradraget skjer på den måten og for de terminene som NAV Innkreving finner rimelig. Motregningsretten gjelder bare når barnebidragene kreves inn etter lov 29. april 2005 nr. 20 om innkreving av underholdsbidrag mv. (bidragsinnkrevingsloven)¹¹.

Motregningsadgangen er betinget av at barnebidragets størrelse er høyere enn bidragsforskottet da det ikke kan avkortes i barnebidrag som skal gå til refusjon av folketrygdens utlegg til bidragsforskott etter lov 17. februar 1989 nr. 2 om bidragsforskott (forskotteringsloven)¹².

14.3 Departementets vurdering og forslag

Når en av partene i en bidragssak søker om endring av et allerede fastsatt bidrag, skal det fastsatte bidraget betales inntil nytt vedtak blir fattet. Barnebidrag endres som hovedregel fra og med måneden etter at søknaden kom inn. Fra en søknad om endring av barnebidrag settes fram til den er ferdigbehandlet, kan det gå noe tid, og den bidragspliktige kan dermed i mellomtiden ha betalt for mye i barnebidrag dersom det treffes vedtak om nedsettelse av barnebidraget. Etter gjeldende bestemmelse kan den bidragspliktige be om motregning i dette tilfellet. Det samme gjelder der barnebidraget settes ned ved endelig vedtak som erstatter et midlertidig vedtak.

¹¹ <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-04-29-20>

¹² <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1989-02-17-2>

Blir derimot et barnebidrag satt ned etter klage, eller et tidligere avtalt barnebidrag blir satt ned av NAV etter søknad fra en av partene etter barneloven § 70 andre ledd, er det ikke motregningsadgang etter loven, selv om det faktiske forholdet - at det er betalt for mye i barnebidrag, er det samme. Det innebærer at dersom den bidragspliktige i disse tilfellene har betalt det pålagte bidraget, og barnebidraget blir satt ned, har vedkommende ikke rett til å motregne det for mye betalte barnebidraget i fremtidige barnebidrag. De ulovfestede reglene om motregning vil her komme til anvendelse, og det for mye betalte barnebidraget kan gjøres opp direkte mellom partene, ev. ved hjelp av det ordinære namsmannsapparatet.

I praksis forekommer det ofte at et barnebidrag settes ned etter klage eller at et tidligere avtalt barnebidrag som innkreves av NAV settes ned etter søknad fra en av partene, og at den bidragspliktige har betalt for mye som følge av at saksbehandlingen har tatt tid. Selv om det følger av de ulovfestede regler om motregning at det for mye betalte barnebidraget kan gjøres opp direkte mellom partene, får ofte ikke den bidragspliktige tilbakebetaling på denne måten. Dette kan oppleves som urimelig og tungvint for den bidragspliktige som i slike tilfeller blir henvist til å innkreve det for mye betalte barnebidraget gjennom namsmannen. Innkreving gjennom namsmannen er tids- og kostnadskrevende, og dersom det tas utlegg, vil skyldner (bidragsmottaker) bli påført gebyr ved begjæring, utlegg og dekning. Adgangen til å gjøre opp fordringer gjennom motregning er derimot en effektiv og enkel måte å få inn utestående krav på, og påfører ikke partene ekstra kostnader.

Departementet foreslår på denne bakgrunn at adgangen til å motregne for mye betalt barnebidrag i framtidige betalingsterminer etter barneloven § 78 fjerde ledd utvides til også å omfatte tilfeller der barnebidraget er satt ned etter klage, og tilfeller der et privat avtalt barnebidrag etter søknad blir satt ned av NAV, jf. barneloven § 70 andre ledd. Med en utvidet motregningsadgang som skissert vil en bidragspliktig som har dekket mer av barnets underhold enn det han/hun var pliktig til, få dekket sitt utestående krav på en enkel og effektiv måte. Fradraget vil som tidligere skje på den måten og for de terminene som NAV finner rimelig.

Det vises til utkast til endring i barneloven § 78 fjerde ledd.

DEL 3. GEBYR OG AUTOMATISK JUSTERING AV BARNEBIDRAG DER EN AV PARTENE BOR I UTLANDET

15. FASTSETTELSE AV GEBYR I INTERNASJONALE SAKER

15.1 Innledning

Etter gjeldende regler ilegges det ikke gebyr i utenlandssakene. Dette er primært begrunnet i begrensninger som følge av Norges forpliktelser etter internasjonale konvensjoner og bilaterale avtaler. Det kan imidlertid være grunnlag for å fastsette gebyr ved fastsettelse og endring av barnebidrag uten hinder av Norges internasjonale forpliktelser også i enkelte tilfeller der en av partene er bosatt i utlandet.

I et stort antall av utenlandssakene NAV behandler, har den bidragspliktige norsk arbeidsgiver eller mottar ytelse fra Norge, selv om han/hun er bosatt i utlandet, og barnebidraget i sakene kreves inn på samme måte som i de nasjonale sakene etter lov 29. april 2005 nr. 20 om innkreving av underholdsbidrag (bidragsinnkrevingsloven)¹³. Det kan derfor virke urimelig at partene likevel får automatisk fritak for gebyrplikten. Typetilfellene det her er tale om, omfatter blant annet tilfeller der en av partene er utstasjonert for norsk arbeidsgiver, barn er utvekslingsstudenter i utlandet og tilfeller der av partene bor i utlandet og mottar pensjon eller annen ytelse fra Norge.

Departementet har foretatt en vurdering av om gebyrordningen bør utvides til også å omfatte utenlandssakene der Norges internasjonale forpliktelser ikke er til hinder for det.

15.2 Gjeldende rett

Gebyr ved offentlig fastsettelse og endring av barnebidrag ble innført i 2001. Gebyret er først og fremst et virkemiddel for å få flere til å inngå private avtaler, noe som er partenes felles ansvar. Derfor ilegges begge parter ett gebyr hver dersom de i stedet for å avtale privat ber det offentlige fastsette eller endre barnebidraget. Andelen delte familier som inngår private avtaler er om lag 55 prosent.

Det følger av forskrift 4. november 2001 nr. 1250 om gebyr for offentlig fastsettelse av barnebidrag (gebyrforskriften)¹⁴ § 2 første ledd at størrelsen på gebyret er lik ett rettsgebyr, per tiden 1 025 kroner. Der en eller begge parter har lav inntekt, fritas han/hun fra å betale gebyr, jf. gebyrforskriften § 3 første ledd. Inntektsgrensen for fritak for gebyr er lik inntektsgrensen for når en bidragspliktig anses for ikke å ha bidragsevne etter barneloven § 71 første ledd andre punktum jf. fastsettelsesforskriften § 6, vurdert som enslig uten barn, og utgjør per 1. juli 2015 241 600 kroner.

Det følger av gebyrforskriften § 3 tredje ledd at det ikke skal ilegges gebyr der en av partene bor i utlandet. Bestemmelsen er blant annet knyttet opp mot Norges

¹³ <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-04-29-20>

¹⁴ <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2001-11-04-1250>

forpliktelser etter New York-konvensjonen av 1956, gjensidighetsavtalen mellom Norge og USA av 2002 og Haagkonvensjonene av 1958, 1973 og 2007 om å innkreve og/eller fastsette barnebidrag kostnadsfritt.

Når det gjelder Haagkonvensjonen av 2007¹⁵, innebærer den flere nyvinninger. Konvensjonen legger større vekt på å legge til rette for administrativt samarbeid om fastsettelse og innkreving av underholdsbidrag på tvers av landegrensene enn de tidligere konvensjonene. Bakgrunnen er et ønske om å unngå problemet med "sovende" medlemsstater, som har sluttet seg til en eller flere av de tidligere konvensjonene uten å foreta de nødvendige skritt for å oppfylle pliktene etter konvensjonene. I motsetning til konvensjonene av 1958 og 1973, åpner 2007-konvensjonen for behandling av søknader om fastsettelse og endring av bidrag fra andre land. Etter artikkel 14 jf. artikkel 15 åpnes for at en bidragspliktig kan ilegges gebyr dersom han/hun har økonomisk evne til det. En annen nyvinning med 2007-konvensjonen er at private bidragsavtaler på visse vilkår kan anerkjennes og tvangsinnkreves på tvers av landegrensene.

15.3 Departementets vurdering og forslag

Barnebidrag er et privatrettslig anliggende og foreldre står fritt til å avtale og administrere barnebidraget seg imellom uten innblanding fra det offentlige. Dersom foreldrene ikke blir enige, kan de be det offentlige ved NAV fastsette barnebidraget. Det er et mål at flest mulig skal avtale og administrere barnebidraget selv. Slike avtaler vil ofte være bedre tilpasset den enkelte families individuelle situasjon enn det et offentlig regelverk kan klare. Gebyrordningen er et incitament i så måte. I tillegg er noe av begrunnelsen og bakgrunnen for gebyrordningen at det ikke er rimelig at det offentlige skal fastsette og endre barnebidraget gratis for forsørgere med god økonomi.

Saksmengden i utenlandssakene er økende. I 2015 behandlet NAV til sammen 2 493 søknader om fastsettelse og/eller endring av barnebidrag i saker hvor en av partene er bosatt i utlandet. En utvidelse av gebyrordningen vil dermed kunne bidra til at flere inngår private avtaler også i disse sakene. Departementet er derfor positiv til å se på muligheten for å utvide gebyrordningen til å omfatte også fastsettelse og endring av barnebidrag i enkelte utenlandssaker.

Det er imidlertid et spørsmål om det er hensiktsmessig at norske myndigheter gis adgang til å ilegge gebyr dersom de ilagte gebyrene ikke lar seg innkreve internasjonalt. Dersom Norge ilegger gebyr ved fastsettelse eller endring av barnebidrag i saker der en av partene er bosatt i utlandet, kan ikke gebyret innkreves etter Haagkonvensjonene av 1958 og 1972 eller gjensidighetsavtalen med USA. Bakgrunnen for dette er at de nevnte konvensjonene og gjensidighetsavtalen bare regulerer anerkjennelse og innkreving av barnebidrag, og ikke fastsettelse og endring

¹⁵ <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=131>

av barnebidrag, eller eventuelle kostnader, gebyr og renter i forbindelse med fastsettelse og endring av barnebidrag.

Det at utenlandske myndigheter ikke krever inn gebyr anses imidlertid internasjonalt ikke som tilstrekkelig grunn til å fritta partene for gebyr. Flere land Norge samarbeider med ilegger partene både gebyr og renter, selv om slike tillegg ikke lar seg innkreve internasjonalt. Når norske myndigheter fatter vedtak i saker om anerkjennelse og fullbyrding av bidragsavgjørelser, unntas gebyr og renteutgifter fra gjelden som innkreves der det ikke er hjemmel for det etter internasjonale konvensjoner. Avhengig av regelverket i avsenderlandet, blir restgjelden enten avskrevet eller forsøkt innkrevd i avsenderlandet. Dette er en anerkjent internasjonal praksis.

Til illustrasjon vil blant annet følgende tilfeller være omfattet av en utvidelse av gebyrordningen:

- Der bidragsmottakeren er bosatt i Norge og den bidragspliktige som bor i utlandet har norsk arbeidsgiver eller mottar ytelse fra Norge, vil det være mulig å ilegge partene gebyr når barnebidraget fastsettes eller endres. Innkrevingen vil i disse tilfellene foregå i Norge etter norske regler og ikke etter internasjonale konvensjoner.
- Der barnet er bosatt i utlandet mens begge foreldrene er bosatt i Norge, er det mulig å ilegge partene gebyr.
- Der bidragsmottakeren er bosatt i utlandet og ber om offentlig fastsettelse direkte til norske myndigheter etter barneloven, dvs. uten grunnlag i konvensjon, og den bidragspliktige er bosatt i Norge, er det mulig å ilegge gebyr. I slike tilfeller foregår innkrevingen i Norge, og gebyr ilagt bidragsmottakeren vil kunne trekkes fra i utbetalingen av barnebidrag.
- Der bidragsmottaker er bosatt i Norge og den bidragspliktige bor i et annet nordisk land, eller et land som har ratifisert Haagkonvensjonen av 2007 uten at det er tatt forbehold mot å anerkjenne og tvangsinnkreve bidragsavtaler, vil det være mulig å ilegge gebyr som et virkemiddel til å oppfordre partene til å inngå private avtaler.
- Der en av partene med grunnlag i Haagkonvensjonen 2007 framsetter en søknad om fastsettelse eller endring av barnebidrag overfor norske myndigheter, kan den bidragspliktige ilegges gebyr.

Departementet foreslår etter dette at gebyrforskriften endres slik at det ilegges gebyr ved vedtak om fastsettelse og endring av barnebidrag i tilfeller der Norges forpliktelser etter internasjonale konvensjoner og avtaler ikke er til hinder for det. Parter i saker hvor Norge har forpliktet seg internasjonalt til å fastsette bidrag kostnadsfritt vil som tidligere være unntatt for gebyr.

En endring som skissert vil bety større likebehandling av bidragssakene uavhengig av om det er nasjonale eller internasjonale saker, samtidig som partenes felles ansvar for private avtaler også tydeliggjøres for utenlandssakene.

Det vises til utkast til endring i gebyrforskriften § 3 tredje ledd.

16. AUTOMATISK JUSTERING AV BARNEBIDRAG NÅR EN AV PARTENE ER BOSATT I UTLANDET

16.1 Innledning

Erfaringer fra NAV viser at det er problematisk at barnebidraget justeres automatisk når barnet går over i en ny aldersklasse der en av partene har flyttet til utlandet. Den automatiske justeringen medfører både juridiske problemer knyttet til Norges manglende kompetanse til å revurdere et internasjonalt privatrettslig anliggende uten partenes samtykke, samt praktisk merarbeid fordi regelverket er krevende å forvalte og forklare for partene.

Dersom begge parter var bosatt i Norge på vedtakstidspunktet og en av dem har flyttet til utlandet i ettertid, vil det ofte være store endringer i både inntektsgrunnlaget og samværet som legges til grunn ved den nye beregningen. Dette skyldes blant annet regelendringer per 1. januar 2009. For at vedtak om barnebidrag skal la seg innkreve i land utenfor Norden, er det et vilkår at forhåndsvarsel forkynnes for den bidragspliktige. Den automatiske justeringen i denne type saker kan derfor ikke iverksettes før forhåndsvarselet har blitt forkynt for partene. Dette resulterer i at bidraget må justeres manuelt etter hvert som varslene forkynnes, eller eventuelt i en egen maskinell kjøring etter at alle forhåndsvarslene har blitt forkynt.

16.2 Gjeldende rett

Barnets beregnede underholdskostnad er inndelt i fire aldersklasser: 0-5 år, 6-10 år, 11-14 år og 15 år og eldre, og øker ganske mye ettersom barnet blir eldre. Dette kan gi betydelige utslag på et allerede fastsatt barnebidrag, og det fastsatte barnebidraget justeres derfor automatisk når barnet går over i en ny aldersklasse, jf. fastsettelsesforskriften § 12 andre ledd. Ordningen med automatisk justering bidrar også til å redusere behovet for å sette fram krav om endring, samtidig som en oppnår noe av den samme fleksibiliteten i et offentlig fastsatt barnebidrag som ved et privat avtalt barnebidrag. En automatisk justering medfører ikke gebyr for noen av partene.

Ikke alle fastsatte barnebidrag er gjenstand for automatisk justering. Barnebidrag som ikke er fastsatt med utgangspunkt i barnets beregnede underholdskostnad eller barnebidrag der den bidragspliktige ikke har bidragsevne, omfattes ikke av justeringen. Dette skyldes at sjablongjusteringer i disse tilfellene er uten betydning for størrelsen på barnebidraget. Inn under denne kategorien faller også barnebidrag fastsatt etter skjønn, for eksempel der en av partene bor i utlandet, jf. fastsettelsesforskriften § 11 b.

Bestemmelsen om automatisk justering trådte i kraft 1. januar 2009.

Barneloven § 83 regulerer spørsmålet om når en sak om barnebidrag kan avgjøres av norsk domstol eller forvaltningsmyndighet når en av partene bor i utlandet.

Bestemmelsen gjelder med de begrensningene som følger av overenskomst med fremmed stat. Norge har tiltrådt Luganokonvensjonen av 2007, gjennomført i norsk rett ved lov 17. juli 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile saker (tvisteloven)¹⁶, som fastslår hvilket land som har myndighet til fastsette og endre barnebidrag. For stater som er tilsluttet Luganokonvensjonen, vil konvensjonens bestemmelser gå foran, jf. Protokoll 1 om domsmyndighet, saksbehandling og fullbyrdelse.

I relasjon til barnebidrag er Luganokonvensjonens viktigste funksjon at den slår fast hvilket land som har myndighet til å fastsette og endre barnebidrag. Hovedregelen etter Luganokonvensjonen er at en person skal saksøkes ved domstolene i bostedsstaten sin, jf. artikkel 2 nr. 1. I saker om barnebidrag kan imidlertid bidragsmottakeren alternativt velge å anlegge sak mot den bidragspliktige ved domstolen i sin bostedsstat, jf. den særskilte vernetingsbestemmelsen i artikkel 5 nr. 2. Den bidragspliktige har ikke en tilsvarende valgrett, og det kan ikke gjøres unntak fra dette. Bestemmelsen i artikkel 5 nr. 2 bygger på en presumsjon om at bidragsmottakeren er den svakere part i forholdet og derfor ikke skal tvinges til å gå til søksmål i motpartens bostedsland. Norges kompetanse til å behandle saker om barnebidrag er således betinget av at bidragsmottaker velger å benytte seg av den særskilte vernetingsbestemmelsen i artikkel 5 nr. 2, eller ikke.

Haagkonvensjonen av 2007¹⁷ artikkel 18 har en tilsvarende vernetingsregel som Luganokonvensjonen. Bestemmelsen kommer til anvendelse når en avgjørelse opprinnelig er truffet i den stat der bidragsmottaker er bosatt, og bidragsmottaker fortsatt bor der. I slike tilfeller kan ikke den bidragspliktige ta opp endringsspørsmål i en annen kontraherende stat. Bestemmelsen har i dag liten betydning, men antas å få større betydning etter hvert som flere land ratifiserer konvensjonen.

16.3 Departementets vurdering og forslag

En automatisk justering er et enkeltvedtak etter lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven)¹⁸ § 2 første ledd bokstav b. Det betyr at forvaltningslovens regler om varsling mv. gjelder.

I tilfeller der den bidragspliktige har flyttet til utlandet, kan et automatisk justert barnebidrag ikke innkreves etter Haagkonvensjonen av 1973 og 2007 eller avtalen med USA av 2002, med mindre et forhåndsvarsel og også selve beslutningen er blitt forkynt. For land som har ratifisert Haagkonvensjonen av 15. november 1965 om forkynning av rettslige og utenrettslige dokumenter på sivil- og handelsrettens område

¹⁶ <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-90>

¹⁷ <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=131>

¹⁸ <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1967-02-10>

(forkynningskonvensjonen)¹⁹, forkynnes dokumenter hovedsakelig via sentralmyndighetene. Forkynning er en manuell og tidkrevende prosess, og i enkelte land må NAV i tillegg betale for å få dokumenter forkynt, noe som gjør at den automatiske justeringen ikke er kostnadsfri.

Luganokonvensjonen vil videre være bestemmende for norske myndigheters kompetanse (jurisdiksjon) i spørsmål om fastsettelse av barnebidrag i EU/EØS-området. Norske myndigheter har i tilfeller der bidragsmottakeren har flyttet til et land som har ratifisert Luganokonvensjonen, ikke kompetanse til å justere barnebidraget uten at bidragsmottakeren samtykker til det. Bidragsmottaker kan med andre ord i disse tilfellene velge i hvilket land saken skal avgjøres, dvs. velge verneeting. Også i de tilfellene der bidragsmottakeren er bosatt i Norge, bør det før barnebidraget justeres automatisk informeres om bidragsmottakerens mulighet til å velge verneeting dersom den bidragspliktige er bosatt i et land tilknyttet Luganokonvensjonen.

På bakgrunn av nevnte erfaringer, med en tung og ressurskrevende saksbehandling med automatisk justering av barnebidrag i utenlandssakene, taler gode grunner og forenklingshensyn etter departementets vurdering for å endre fastsettelsesforskriften § 12 andre ledd andre punktum. Departementet foreslår på denne bakgrunn at saker der en av partene er bosatt i utlandet på tidspunktet for den automatiske justeringen, unntas fra den automatiske justeringen.

Konsekvensen av en endring som skissert, vil være at bidragspartene selv må søke om endring av barnebidraget for å få barnebidraget justert i tråd med at barna blir eldre og utgiftene til forsørgelsen øker. Dette vil utløse gebyrplikt, jf. forslaget ovenfor i kap. 15. Etter departementets vurdering kan det ikke ses bort fra at en slik løsning kan oppfattes som uheldig og urimelig av foreldre som ønsker at bidraget skal justeres automatisk, selv om en av dem bor i utlandet. I praksis vil det imidlertid være slik at bidraget ikke vil bli justert automatisk i de aller fleste tilfeller fordi bidraget er fastsatt ved skjønn etter fastsettelsesforskriften § 11 b. Dersom det likevel skulle være tilfeller der en eller begge parter ønsker automatisk justering, vil det etter departementets vurdering være urimelig å ilegge gebyr, og tilfellet bør falle inn under unntaket fra gebyrplikten i gebyrforskriften § 3 fjerde ledd.

Departementet foreslår derfor at arbeids- og velferdsetaten fortsatt sender orientering til alle aktuelle parter når barnet nærmer seg en aldersgrense, men med informasjon om at partene selv må be om automatisk justering dersom de ønsker det. Tjenesten bør her som ellers utføres uten at det pålegges gebyrplikt.

Det vises til utkast til endring av fastsettelsesforskriften § 12 andre ledd.

¹⁹ <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=17>

17. ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER AV FORSLAGENE

Endringene som foreslås i høringsnotatet antas samlet sett ikke å ha økonomiske og administrative konsekvenser av betydning.

Det er ikke grunn til å anta at forslagene til endringer vil resultere i et stort antall søknader om endring av fastsatte bidrag, og dermed heller ikke økte administrative merkostnader av betydning som følge av økt saksinnngang.

Unntak kan tenkes for forslagene til endringer av reglene om bidrag til barn etter fylte 18 år. Ifølge stønadsstatistikken til NAV er det om lag 1 950 saker med bidrag etter fylte 18 år i det offentlige systemet. En økning i antall endringssaker for denne gruppen antas dermed ikke å gi merkostnader av betydning.

Alle endringene vil medføre kostnader i form av rundskrivsendringer, endring i informasjon på nav.no, skjemaer og lignende, men disse kostnadene er små.

Forslagene til endringer vil gjøre det nødvendig med tilpasninger i IKT-systemet Bisys, noe som kan innebære økte kostnader, men ikke av betydning.

Når det gjelder effekten på stønadsbudsjettet, vil noen av forslagene føre til at bidraget blir høyere eller lavere enn etter gjeldende regler. Om bidraget endres i mange saker, kan det få betydning for utbetalt bidragsforskott (kap. 2620.70) og innbetalt refusjon (kap. 5701.73). Samlet sett antas imidlertid de foreslåtte endringene ikke å medføre økonomiske konsekvenser for stønadsbudsjettet av betydning.

Utvidelse av gebyrplikten til å omfatte enkelte utenlandssaker, gjør at gebyrinntektene antas å øke noe.

18. UTKAST TIL ENDRINGER I BARNELOVEN

§ 70. *Korleis fostringstilskotet vert fastsett.*

Foreldra kan gjere avtale om fostringstilskot til barnet.

Dersom dei ikkje vert samde, kan kvar av dei krevje at tilskotsfuten tek avgjerd om tilskotet. Dette kan dei gjere jamvel om dei opphavleg har gjort avtale om tilskotet, men slik at løpande tilskot berre skal endrast dersom reglane i lova vil medføre ei endring på meir enn 12 prosent. Departementet kan gje forskrift om gebyr der tilskotsfuten tek avgjerd om fastsetjing og endring av fostringstilskot.

Spørsmålet skal likevel avgjerast av domstolane

a) når nokon av foreldra bed om at det vert gjort i samband med ekteskapssak eller rettssak om foreldreansvar, om kven barnet skal bu saman med eller om samværsrett,

b) når tilskotsfuten viser partane til domstolane, fordi det er meir tenleg etter den karakter saka har.

Når det gjeld tilskot etter § 68 andre og tredje stykket til barn som har fylt 18 år, er det barnet sjølv som gjer avtale eller er part i saka.

Dersom foreldra ikkje lever saman når barnet vert født, og dei ikkje har gjort avtale om tilskotet, skal tilskotsfuten av eige tiltak fastsetje fostringstilskot til barnet.

Får den tilskotspliktige forsyrt tillegg frå Forsvaret i samband med avtening av førstegangsteneste eller siviltene, eller har rett til anna yting frå det offentlege der barnetillegg er ein del av stønaden, kan tilskotsfuten av eige tiltak fastsetje fostringstilskot til barnet for den tida slikt tillegg vert utbetalt.

Foreldra har plikt til å opplyse det organet som skal handsame fastsetjinga av tilskotet, om kva arbeid, utdanning, inntekt og formue dei har, og elles om alt anna som kan ha noko å seie for fastsetjinga av fostringstilskotet. For å fastsetje tilskotet kan organet utan omsyn til teieplikta krevje dei opplysningane som trengst frå arbeidsgjevarar, likningsstell, arbeids- og velferdsetaten og forsikringsselskap, bankar og andre som forvarer eller forvaltar formueverdiar. *For å fastsetje tilskot til barn over 18 år kan organet utan omsyn til teieplikta krevje opplysningar frå utdanningsinstitusjonar om skulegangen er kommen i gang, held fram eller er avslutta.*

§ 78. *Gjennomføring av avgjerder om tilskot og gebyr. Tvangsgrunnlag.*

Fostringstilskot krevjast inn av Innkrevjingsentralen for fostringstilskot etter reglane i bidragsinnkrevjingslova.

Avgjerd i tilskotssak er tvangsgrunnlag for utlegg. Avgjerda har rettsverknader og kan fullførast før ho er endeleg, om ikkje anna er fastsett. Oppfylingsfristen er tre dagar, om ikkje annan frist er fastsett.

Ei skriftleg avtale om tilskot er tvangsgrunnlag for utlegg når tilskot etter avtala vert kravd inn etter reglane i bidragsinnkrevjingslova. Det same gjeld ei avgjerd om gebyr som nemnd i § 70 andre stykket.

Vert tilskot som er gjort opp, sett ned etter § 70 andre ledd, § 74, eller § 76 eller etter klage, kan den tilskotspliktige krevje at Innkrevjingssentralen for fostringstilskot gjer frådrag i pålagt lønnstreckk m.m. på den måten og for dei terminane som sentralen finn rimeleg.

19. UTKAST TIL ENDRINGER I FORSKRIFT OM FASTSETJING OG ENDRING AV FOSTRINGSTILSKOT

§ 3. *Underholdskostnaden*

Ved offentlig fastsetjing skal det nyttast fastsette underholdskostnader. Kostnadene omfattar forbruksutgifter, buutgifter og utgifter til barnetilsyn.

Forbruksutgiftene skal setjast i fire aldersgrupper: 0–5 år, 6–10 år, 11–14 og 15–18 år, og skal reknast ut frå Statens institutt for forbruksforskning (SIFO) sitt referansebudsjett for forbruksutgifter. Endringane i forbruksutgiftene skal setjast til 1. juli det året barnet fyller 6, 11 eller 15 år.

Bukostnadene til barnet skal reknast ut frå Statistisk sentralbyrå (SSB) sine forbruksundersøkingar med utgangspunkt i gjennomsnittleg faktisk forbruk. *Kostnaden er sett som ein fast sats for eit barn i husstanden, og ein fast sats for to eller fleire barn i husstanden. Kostnaden skal vere felles for alle barn og skal gjelde utan omsyn til kvar i landet barnet bur. Satsane gjeld utan omsyn til kvar i landet barnet bur.*

Utgifter til barnetilsyn skal fastsetjast ut frå om tilskotsmottakaren mottek 64 prosent stønad til barnetilsyn etter folketrygdlova § 15-11. Utgifter til barnetilsyn utover fjerde skoleår skal berre takast med når tilskotsmottakaren mottek stønad til tilsynet etter folketrygdlova § 15-11. Det skal setjast ulike beløp for heiltids- og deltidstilsyn. Tilsynsordningar på 33 eller fleire timar per veke skal reknast som heiltidstilsyn. Kostnadene skal reknast ut frå SSB sine foreldrebetalingundersøkingar medrekna stønad til barnetilsyn og foreldrefrådrag i inntekt. Utgifter til skolefritidsordning skal setjast som ein eigen sats, inndelt i heiltids- eller deltidstidsordning. Skolefritidsordning inntil 25 timer per veke skal reknast som heiltidstilsyn, og skolefritidsordning inntil 10 timer per veke skal reknast som deltidstilsyn. Kostnadene skal reknast ut frå SSB si oversikt over gjennomsnittlege foreldrebetalingssatsar for skolefritidsordning. Når tilskotsmottakaren ikkje mottek stønad til barnetilsyn etter første punktum, skal det reknast faktiske utgifter opp til ein fastlagd sats redusert for mellom anna fordelene av foreldrefrådrag i inntekt. Ved fastsetjinga av denne satsen gjeld maksimalsatsane for barnetilsyn etter folketrygdlova § 15-11.

Til frådrag i dei samla kostnadene kjem den satsen for barnetrygd som gjeld når grunnlagstala i underholdskostnaden blir endra kvart år.

For tilskot til barn over 18 år skal underholdskostnaden for aldersgruppa 15-18 år nyttast, men slik at det ikkje skal gjerast frådrag for barnetrygd. *I dei samla kostnadane gjerast eit generelt frådrag på 10 prosent.*

§ 5. *Inntekta til barnet*

Nytt første ledd:

Der barnet sjølv har ei årleg inntekt på meir enn 30 gonger *auka* tilskotsforskot per månad etter forskotteringslova, skal meirinntekta til barnet reknast inn i den proporsjonale fordelinga av underhaldskostnadene. *Ved fastsetjing av tilskot til barn over 18 år, kjem inntekt på meir enn 30 gonger auka tilskotsforskot per månad etter forskotteringslova til frådrag i det fastsette bidraget tilsvarande ein halvpart av inntekta.*

Andre punktum blir nytt andre ledd:

Når barnet er sjølvforsørgt, skal tilskot ikkje fastsetjast. Eit barn skal reknast for sjølvforsørgt når det har ei årleg inntekt på minst 100 gonger auka tilskotsforskot per månad.

§ 6. *Tilskotsevne*

Utrekna tilskot etter § 2 til § 5 i forskrifta her skal prøvast mot tilskotsevna til den tilskotspliktige. Det vil seie at tilskotet ikkje skal fastsetjast til eit høgare tilskot enn at den tilskotspliktige har att fastsette midla til skatt, eige underhald, buutgifter og underhald av eigne barn i eigen husstand.

Fastsette midla til skatt tek omsyn til skatt på allmenn inntekt før frådrag for gjeldsrenter o.a. og trygdeavgift. Som allmenn inntekt reknast i denne samanhengen den inntekta som er fastsett etter denne forskrifta § 4. Frådraga er minstefrådrag og personfrådrag. Minstefrådraget skal reknast ut frå satsane for pensjonsinntekt. Skattebelastninga i tilskotsevnevurderinga skal setjast til 25 prosent og trygdeavgifta til 8,2 prosent. *Trinnskatten skal leggjast til grunn.*

Midla til eige underhald er satt som ein fast sats for einslege, og ein fast sats for sambuande/gifte. Satsane skal regulerast årleg i medhald av endringane i konsumprisindeksen frå Statistisk sentralbyrå. Satsane skal regulerast kvart år ut i frå endringa i konsumprisindeksen for januar månad i høve til indeksen ved førre regulering. Satsane skal òg haldast vedlike ved at satsane blir samanlikna med større endringar som gjerast i Statens institutt for forbruksforskning (SIFO) sitt standardbudsjett for forbruksutgifter.

Buutgifter for einslege og sambuande/gifte skal reknast ut frå SSB sine forbruksundersøkingar.

Midla til underhald av eigne barn i eigen husstand skal reknast gjennomsnittleg ut frå § 3 i denne forskrifta, men reduserast til det halve. Same sats skal nyttast for alle barn. For eigne barn i eigen husstand som det er avtalt delt bustad for, skal den gjennomsnittleg utrekna underhaldskostnaden reduserast til ein fjerdedel.

Når ein tilskotspliktig med fleire barn ikkje har full tilskotsevne, kan avgjerdsorganet etter eige initiativ fastsetje tilskota til barna som nærare fastsett i barnelova § 75 andre stykke med tilhøyrande forskrift.

§ 8. *Delt bustad*

Når foreldra er samde om at dei har avtalt delt bustad etter barnelova § 36 første stykke for barnet og dokumenterer dette skriftleg, skal det leggjast til grunn at foreldra har dei same utgiftene per dag til barnet den tida barnet bur fast hos kvar av dei og at barnet bur like mykje hos begge. § 1 til § 7 i denne forskrifta skal nyttast tilsvarande. *Forskrifta § 10 skal ikkje nyttast.*

§ 9. *Samvær*

Munnleg og skriftleg avtalt og offentleg fastsett samvær kjem som hovudregel til frådrag i tilskot utrekna etter § 1 til § 7 i forskrifta her. Der partane har ein avtale, men ikkje er samde om omfanget, skal det minste felles oppgitte samværet likevel leggjast til grunn. Dersom ein av partane ikkje gir opplysningar om omfanget av samværet, skal opplysningane frå den andre parten leggjast til grunn.

Regelen i første stykke gjeld ikkje dersom ein av partane hevdar at avtalen eller offentleg fastsett samvær og rettsforlik ikkje blir følgd opp, men samværet er lågare, og samstundes klart beviser at avtalen eller avgjerda ikkje kan leggjast til grunn.

Dersom unntaksregelen i andre stykke blir gjort gjeldande, blir det ikkje gitt noko samværsfrådrag med mindre parten klart beviser at det blir praktisert samvær etter ei lågare samværsklasse.

Samværsfrådraget heng saman med omfanget av samvær slik at dette er delt inn i fire samværsklasser. Frådraget skal gjevast som eit fast kronebeløp avhengig av kva for ei samværsklasse den tilskotspliktige kjem inn under og alderen til barnet. Frådraget er fastsett med utgangspunkt i kostnadene i § 3 andre og tredje stykke i denne forskrifta. Kronefrådraget omfattar utgifter til mat, drikke, helse- og hygieneartiklar, leik og fritid, og transportutgifter. For samværsklasse 3 og 4 er også buutgifter omfatta, *og gjennomsnittet av satsane for eit barn og to eller fleire barn i husstanden, leggjast til grunn.*

Det skal som hovudregel teljast netter for å finne ut kva samværsklasse den tilskotspliktige kjem inn under. Samværsklasse 1 gjeld ved samvær på 2 til 3 netter i gjennomsnitt per månad, klasse 2 ved samvær på 4 til 8 netter, klasse 3 ved samvær på 9 til 13 netter og klasse 4 ved samvær på 14 til 15 netter. Dersom hovudregelen ikkje kan nyttast og den tilskotspliktige har minst to dagar samvær i månaden, skal det teljast dagar, og slik at dagen blir delt inn i fire. Den tilskotspliktige kjem i desse tilfella inn under klasse 1.

§ 12. *Endring og automatisk justering av tilskot*

Ved fastsetjing av tilskot som tidlegare er fastsett av tilskotsfut, fylkesmann, domstol eller i avtale, skal det gjeldande tilskotet berre endrast dersom reglane i denne forskrifta vil føre til ei endring på meir enn 12 prosent.

Underholdskostnaden og samværsfrådraget blir automatisk regulert når barnet går over til ei ny aldersgruppe. Dette gjeld likevel ikkje der tilskotet er fastsett etter § 10

eller § 11 i denne forskrifta, *eller der ein av partane bur i utlandet*. Justeringa blir gjort samstundes med at grunnlagstala i vedlegget til denne forskrifta blir endra.

20. UTKAST TIL ENDRINGER I FORSKRIFT OM GEBYR FOR OFFENTLIG FASTSETTELSE AV BARNEBIDRAG

§ 3. *Unntak*

Parter som ikke ville hatt bidragsevne etter barnelova § 71 første ledd andre punktum vurdert som enslig uten barn, fritas for gebyr. Den som krever fritak for gebyr må selv dokumentere sine inntektsforhold overfor bidragsfogden på den måte som bidragsfogden bestemmer.

Fastsetter eller endrer bidragsfogden barnebidraget etter eget tiltak etter barneloven § 70 sjette ledd eller § 74 femte ledd eller § 75, skal det ikke betales gebyr. Det samme gjelder der bidragsfogden endrer bidraget etter eget tiltak etter forskotteringsloven § 3.

Det skal ikke ilegges gebyr der ~~en av partene bor i utlandet~~ *Norges forpliktelser etter internasjonale konvensjoner og avtaler er til hinder for det.*

I tilfeller der det åpenbart ville være urimelig, kan bidragsfogden unnlate å ilegge gebyr.